MARS *et* HISTORIA

1966-1986

20e Jaargang nummer 4 - juli/augustus 1986

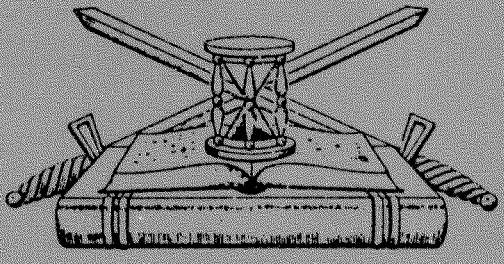

ORGAAN
van de Nederlandse Vereniging ter beoefening van de Militaire Historie. Opgericht 20 augustus 1966. Verschijnt 6 x per jaar.

Beschermheer: Z.K.H. Prins Bernhard der Nederlanden.

SAMENSTELLING VAN HET BESTUUR:
Voorzitter: H. Muller, **Vice-Voorzitter:** F.J. van Lier, **1e Secretaris:** Mevr. P.H.Th.Dumon, **Penningmeester:** drs. J.A. Bom, **2e Secretaris:** E.W. van Popta, **Leden:** Jhr. D.J.H.N. den Beer Poortugael, J. van den Berg, B.C. Cats, B.W. Hopperus Buma, F.J. van Lier, C.N. Nicolas, **Adviseur:** mr. Ch.L.M. Schaepman.
ADRESSEN DAGELIJKS BESTUUR:
Voorzitter: Willem III-laan 14, 4835 LB Breda, tel.: 076-653239. **Secretaris:** Aart van der Leeuwlaan 56, 2624 LD Delft, tel.: 015-567564, **Penningmeester:** Storm van 's-Gravesandeweg 23, 2242 JB Wassenaar, tel.: 01751-18624. De contributie bedraagt per jaar min. ***f* 35,00**, te storten op rek. nr. 65.82.12.125 van de Nederlandsche Middenstandsbank Wassenaar, t.n.v. de Nederlandse Vereniging van Militaire Historie of op giro **29 40 790** van de N.V.M.H. te Wassenaar.
SAMENSTELLING REDAKTIE-WERK-COMMISSIE: J. van den Berg, E.W. van Popta. **Redaktie-adres:** Mgr. Bekkerslaan 151, 2286 CE Rijswijk (Z.H.), tel.: 070-937425.
Ledenadministratie: B.C. Cats, Claudiagaarde 72, 1403 JR Bussum, telefoon: 02159-13563.

AFDELINGSCORRESPONDENTEN:

(1) 'KRIJGSGESCHIEDENIS, KORPSGESCHIEDENIS KL' olv drs. J.P.C.M. van Hoof, Smaragdhorst 185, 2592 RJ 's-Gravenhage vóór 1813 070-855821
E.H. Brongers, Tascandrialaan 11, 5111 AK Baarle Nassau ná 1813

(2) 'TRADITIES EN CEREMONIEEL olv P. van der Burg, Hoofdstraat 94, 3972 LC Driebergen 03438-17588.

(3) 'UNIFORMKUNDE' olv F.A.Th.Smits jr, Wilgendreef 289, 2272 ET Voorburg 070-873961
M. Talens, Salomonszegel 115, 7322 ET Apeldoorn

(4) 'RIDDERORDEN EN ONDERSCHEIDINGEN' olv H.G. Meyer, Vollenbergstraat 6, 5801 RP Venray 04780-82992,
B.W. Wagenaar, Handelstraat 18, 1901 VA Castricum 02518-53084.

(5) 'MILITAIRE EMBLEMEN' olv B.C. Cats, Claudiagaarde 72, 1403 JR Bussum 02159-13563,
C. van Ekeris, Anslostraat 183, 2533 KD 's-Gravenhage 070-886566.

(6) 'WAPENS EN MUNITIE' olv J. Lenselink, Oxfordlaan 49, 2314 EB Leiden 071-894012.

(7) 'MILITAIRE MUZIEK' olv mr. R.A. Schimmel, de Mildestraat 57, 2596 SW 's-Gravenhage 070-246568.

(8) 'OVERZEESE VERSTERKINGSWERKEN MET NEDERLANDSE HISTORIE' olv A.F. Lancker, Secanets 39, Setla Correos Vergel (Alicante) Spanje

(9) 'MARITIEME GESCHIEDENIS' olv M.K. Zaagman. Ds. van den Boschlaan 225, 2286 PH Rijswijk (ZH) 070-946539.

(10) 'NAPOLEONTICA' olv Joh. Schaede, Wouwermanstraat 3'''', 1071 LW Amsterdam

(11) 'TWEEDE WERELDOORLOG' olv J.H. Berlemon, J.F. Kennedylaan 70, 2324 EX Leiden

(12) 'MILITAIRE EN CIVIELE MINIATUURFIGUREN' olv C. Frazer, H. Cleyndertweg 461, 1025 DT Amsterdam 020-368331.

(13) 'VAANDELS EN STANDAARDEN' olv Kl. Sierksma, 'Huize Midgaard', Aan de Brink 36, 1399 GX Muiderberg 02942-1470.
01751-10045.

(16) 'MILITAIRE GENEALOGIE' olv G. van Zuijdam, Dennenlaan 12, 7313 AM Apeldoorn

(17) 'MILITAIRE FOLKLORE' olv F.W. van Steen, Lion Cachetstraat 2, 3851 ZE Ermelo 03417-51983.

(18) 'MILITAIRE VOERTUIGEN EN TANKS' olv M.C. van der Hoog, Surinamestraat 40, 2585 GK 's-Gravenhage 070-634391.
J. Bloemendaal, Scheldelaan 10, 2105 XG Heemstede 023-291324,
W. den Dunnen, Hendrik Hamelstraat 58, 2595 VM 's-Gravenhage 070-834659.

(19) 'KONINKLIJKE LUCHTMACHT' olv J. van den Berg, Cronestein 85, 2804 EL Gouda 01820-34283,
P.C. Boer, Waterklaver 2, 2804 PN Gouda 01820-35332.

(20) 'KNIL' olv C.A. Heshusius, Van Alkemadelaan 350, flat 316, 2597 AS 's-Gravenhage 070-248495

(21) 'MILITAIRE BIBLIOGRAFIE TIJDSCHRIFTEN' olv J.A.C. Bartels, Santhorstlaan 50, 2242 BH Wassenaar 01751-12222.

(22) 'MILITAIRE GEDENKTEKENS EN MONUMENTEN' olv J. Albarda, Lindenheuvel 12A, 1217 JX Hilversum 035-46815,
drs. J.A. Bom, Storm van 's-Gravesandeweg 23, 2242 JB Wassenaar 01751-18624.

(23) 'KORPS MARINIERS' olv drs. J. Nuis, Graaf Willem de Oudelaan 187, 1412 AS Naarden 02159-46037.

Reeds verschenen nummers kunt U, zolang de voorraad strekt, aanvragen bij de heer J. van den Berg, Cronestein 85, 2804 EL Gouda. Losse nummers, inclusief portokosten *f* 5,-, over te maken aan de penningmeester.

MARS *et* HISTORIA

De 'NEDERLANDSE VERENIGING TER BEOEFENING VAN DE MILITAIRE HISTORIE', opgericht op 20 augustus 1966 en erkend bij K.B. no. 50 van 14 juni 1968, is er voor allen, die zich verdiepen in de studie van geschiedenis, ceremoniëel, tradities, uniformen, emblemen, wapens en onderscheidingen van militaire en semi-militaire organisaties, meer in het bijzonder die van Nederland en de (voormalige) overzeese Rijksdelen.

INHOUD

F.J. van Lier: Militariade
C.B. Nicolas: J. Hoynck van Papendrecht en de marine
B.C. Cats: Afdeling militaire emblemen
L. Schuitemaker: Sergeant der eerste klasse, een rang met drie levens
Legermuseum weer open
J. van den Berg: De Ir. H.A. Vreeburghal van het Militaire Luchtvaartmuseum te Soesterberg
Nieuwe boeken
Bestuursmededelingen: 8e en 9e opgave van wijzigingen op de ledenlijst van 1 juni 1985; Verzamelband 'Mars et Historia'; Ledenwerving; Jubileumtentoonstelling in het museum Flehite te Amersfoort; Oproep veiling Diekerhoff-fonds; Lustrumjaarvergadering 1986; Jaarverslag van de secretaris; Financieel overzicht van de penningmeester; Najaarsexcursie zaterdag 4 oktober 1986.

25 oktober a.s.

JAARLIJKSE ALGEMENE LEDENVERGADERING

Zie elders in dit nummer!

25 oktober a.s.

GROTE RUILBEURS IN HET MILITAIRE LUCHTVAART MUSEUM

Zie elders in dit nummer!

Op de voorkant:
13 september a.s. is het zover. Op die dag zal Zijne Koninklijke Hoogheid Prins Bernhard der Nederlanden de opening verrichten van de grote, aan J. Hoynck van Papendrecht gewijde, lustrumtentoonstelling in het museum Flehite te Amersfoort. (Foto: collectie C.B. Nicolas)

JUBILEUMTENTOONSTELLING IN HET MUSEUM FLEHITE TE AMERSFOORT

Ruiter te paard 1852.

In september is het zover: de viering van ons vierde lustrum, met een grote tentoonstelling gewijd aan J. Hoynck van Papendrecht in het Museum Flehite te Amersfoort.
Veel werk is er verzet om dit gebeuren te realiseren. In de eerste plaats gaat mijn dank uit naar de heer drs. B.G.J. Elias, directeur van het museum Flehite, die tijd noch moeite heeft gespaard bij het opsporen van interessante schilderijen en veel andere voorbereidende werkzaamheden voor zijn rekening heeft genomen.
Wat de overige leden van de commissie van voorbereiding, de heren J. van den Berg, B.C. Cats en F.J.H.Th. Smits, hebben gedaan om deze tentoonstelling 'van de grond te krijgen', is te veel om op te noemen, ook hiervoor mijn grote dank.

Een tentoonstelling staat of valt met de bereidwilligheid van eigenaars, particulieren zowel als musea en korpsverzamelingen, hun bezit tijdelijk af te staan. Over deze bereidwilligheid hebben wij niets te klagen gehad, met groot enthousiasme heeft men medewerking verleend.
Onze *'Hoynck van Papendrecht-kenner'*, de heer J.A.C. Bartels, heeft een boek over de schilder geschreven, waarvan wij hopen dat de presentatie op de openingsdag zal kunnen geschieden. Wij zijn er van overtuigd dat dit boek een waardevolle aanwinst gaat worden voor bibliotheken op kunst- en militair-historisch gebied.
Op 13 september a.s. hopen wij dat Zijne Koninklijke Hoogheid Prins Bernhard der Nederlanden, onze Beschermheer, ons de eer zal aandoen de tentoonstelling te openen.

Helaas is het noodzakelijk gebleken het aantal genodigden bij deze opening tot een minimum te beperken, omdat de hiertoe beschikbare ruimte in het museum te klein is allen te bergen, die ik graag bij die gelegenheid zou hebben ontvangen.
De tentoonstelling zal duren van 14 september tot en met 9 november. De toegangsprijs is bepaald op *f* 2,50 per persoon, maar dit geldt uiteraard niet voor de leden van onze vereniging, die gratis mogen binnenkomen.
Ik hoop dat velen van U de weg zullen vinden naar deze fraaie tentoonstelling van werk van de zo begaafde en talentvolle schilder van het militaire leven J. Hoynck van Papendrecht.
Het Museum Flehite is gelegen aan de Westsingel 50 te Amersfoort en geopend van dinsdag tot en met vrijdag van 10.00-17.00 uur, op zaterdag en zondag van 14.00-17.00 uur. Op maandag is het museum gesloten.

H. Muller

MILITARIADE

Een tweemaandelijkse rubriek vol wetenswaardigheden, met U en voor U verzameld door F.J. van Lier, Herenstraat 9, 4116 BK Buren (Gld.).

1. Met dit nummer van 'Mars' voltooien we ons twintigste verenigingsjaar en dat is toch wel iets om een beetje trots op te zijn! We gaan nu volwassen worden en ook dat is te merken. Niet alleen aan de verheugende ledenaanwas van de laatste tijd, maar ook aan de activiteiten onder onze leden. Vooral de deelname aan de evenementen die onze vereniging organiseert is 'n duidelijk teken van 'medeleven', van willen meedoen. En dat is essentieel voor een vereniging als de onze. Ik merk dat ook aan de medewerking, die ik krijg voor deze rubriek. Die is nog steeds erg groot en ik wil U allen daar nog eens uitdrukkelijk voor bedanken.

2. Ons lid, mr. J.H. Carstens, zond mij een bericht over Fort Asperen uit de *'Seniorenwijzer'* van de N.S. Aangevuld met eigen bronnen kom ik tot de volgende beschrijving:
   Per 1 juni is Fort Asperen, het in de vorige eeuw gebouwde bolwerk in de Nieuwe Hollandse Waterlinie, voor het publiek geopend. Na een tentoonstelling over de waterlinie zal er vanaf 1 augustus tot en met 7 september een expositie *'Beelden in glas'* zijn, naar aanleiding van het internationale glassymposium te Leerdam. Op het terrein van het fort bevindt zich een taveerne en een kiosk, waarin men o.a. tegen gereduceerde prijs het boek over het Hollandse Waterlinie kan kopen. De openingstijden zijn alle dagen (behalve maandag) van 10.00 tot 18.00 uur.
   Wie het fort per openbaar vervoer wil bereiken, reist per trein naar Leerdam, wandelt naar de Loswal aldaar en vaart per boot over de Linge naar Asperen en terug. De vertrektijden van de boot *'De Fuut'* vanuit Leerdam zijn: 11.15, 13.15, 15.15 en 16.45, vanuit Asperen: 12.30, 14.30, 16.30 en 17.00 uur.

3. Ons medelid, Jhr. ir. F.W. Rappard, zond een knipsel uit de Texelse Courant d.d. 21.2.86, met een pleidooi tot behoud van de bunkers van Loodsmansduin bij Den Hoorn. Staatsbosbeheer meent dat die bunkers horizonvervuilend werken ('n gedeelte staat al bijna 50 jaar zonder dat ooit iemand op dit modewoord is gekomen!) en wil ze daarom onder zand begraven. Bij deze bunkers bevindt zich de commandopost van een Nederlandse kustbatterij (2e Batterij 15 L 35) uit 1938. Het is goed dat onze zustervereniging *'Menno van Coehoorn'* protest heeft aangetekend tegen de plannen van Staatsbosbeheer.

4. Van de Koninklijke Vereniging der Vrienden van het Legermuseum te Brussel ontvingen wij bericht dat in dat Belgische Legermuseum vanaf 11 juli 1986 een tentoonstelling wordt gehouden van Amerikaanse oorlogsaffiches uit de eerste wereldoorlog (1917-1918). In totaal worden 120 affiches geëxposeerd. Over de volledige verzameling van 320 stuks, die in het bezit is van het museum, verschijnt een speciale publicatie met 300 zwart/wit afbeeldingen en 20 kleurenfoto's. Deze publicatie dient tevens als catalogus voor de tentoonstelling (open tot 1 oktober a.s.).

5. Op 3 juni 1986 werd onder grote belangstelling ons eigen nationale Legermuseum in Delft geopend. Ter gelegenheid daarvan verscheen een gids ter begeleiding van de historische expositie in het Armamentarium, sa-

mengesteld door drs. P.H. Kamphuis en dr. C.M. Schulten, met medewerking van vele anderen (waaronder verscheidene leden van onze vereniging).
Het is een zeer verzorgd boekwerk geworden, ruim geïllustreerd en op goed papier gedrukt. De grote verdienste is dat in een zo kort bestek de gehele geschiedenis van onze landmacht is beschreven op een zodanige wijze, dat de draad behouden blijft en toch (practisch) niets wordt vergeten. Alle respect daarvoor!
Overigens moet ik U bekennen, dat er in het Armamentarium werkelijk iets groots is verricht. Er is 'n unieke collectie bijeengebracht, die met grote zorg is geëxposeerd. Ik kan onze leden zeer aanbevelen er eens 'n bezoek te gaan brengen.

6. Ingekomen is het Jaarboek 1985/86 van de Stichting Menno van Coehoorn. Het is een lijvig boekwerk geworden met een keur aan onderwerpen op het gebied van de versterkingskunst. Het voert te ver alle artikelen hier met name te noemen, maar een uitzondering wil ik maken voor *'Een verdronken vesting Bommenede in de Middeleeuwen'1, door dr. C. van der Graaf en 'Fort Nassau op de berg'* door dr. J. Hartog. Alles bijeen is het weer een fraai naslagwerk geworden, waar we nog vaak op terug zullen grijpen.

7. Tot eind september 1986 kunt U nog een bezoek brengen aan de tentoonstelling *'Belg van Grave door Parma in 1586'* in het Graafs Museum, Achter de Kerk 8 te Grave. Het is een expositie rond beleg en inname van deze vestingstad, nu vierhonderd jaar geleden. Het museum is geopend op iedere dag, behalve op maandag en feestdagen, van 10 tot 12 en van half 2 tot half 6. De toegang is gratis. Overigens zullen op 20 en 21 september a.s. in Grave de vestingstedendagen worden gehouden.

8. Mag ik U in het kort enige nieuwe boeken voorstellen?

- *'Tussen vloot en politiek'*, een eeuw Marinestaf 1886-1986. Samengesteld door zes auteurs, die ieder een aspect van het spannende bestaan van de Marinestaf voor hun rekening nemen. Het boek is rijk geïllustreerd en kost *f* 55,-. Uitgeverij is de Bataafsche Leeuw te Amsterdam.
- *'Dagboek van mijn krijgsgevangenschap te Neurenberg, Stanislau (Oekraïne) en Neu-Brandenburg'* door J.G. Sutherland. 'n Zeer menselijk geschreven, pretentieloos boekje, dat 'n goed inzicht geeft in het dagelijks leven van de krijgsgevangen officier in W.O. II. De prijs bedraagt *f* 10,-. Uitgever is Zevenstern te Driebergen.
- *'Startklaar'* door ir. D.L. Asjes (res. generaal-majoor KLu b.d.). 'n Boeiend boek van de hand van een van onze luchtvaartpioniers. Goed geïllustreerd. De prijs is *f* 29,50 en de uitgeverij is (weer) de Bataafsche Leeuw.
- *'Ons Indië voor de Indonesiërs'*, de oorlog, de chaos, de vrijheid. Geschreven door de oud-bestuursambtenaar C. van Heekeren en speciaal handelend over de Bersiap-periode op Java en Sumatra. Veel foto's. Uitgever Wever te Franeker i.s.m. Moesson, Den Haag. De prijs bedraagt *f* 24,50.

9. Nog een berichtje van onze medelid mr. J.H. Carstens, deze keer over militaire muziek.
'In het Heeresgeschichtliches Museum in het Arsenal in Wenen is een grammofoonplaat verkrijgbaar, geheten: Historische Märsche aus dem alten Österreich-Ungarn. Folge 2 (3). Uitvoering door Die Stadsmusik Wien, Leitung Gustav Fisher, Stereo BMM-F 1806. Bij de plaat is een zeer interessante *'Beilage'*, waarin historische bijzonderheden worden gegeven over Frh.v. Splényi, Frh.v. Gieslingen en verder over de Kaiser-Jäger, de Szlankamen, de Wallonen en Trautenau, waaraan de verschillende marschen hun naam ontlenen en de componisten daarvan.

Verlag: L. Meiszner, Bechhofen 48, D-8541 Abenberg/Mfr. Tel. 09176/1794.' En ook nog een kort bericht van Ikol b.d. J. Albarda, die meldt, dat in Frankrijk een postzegel is uitgekomen (op 4 november 1985) als hommage aan allen (soldaten, verzetsstrijders en gevallenen in de kampen) die in alle oorlogen hun leven voor het vaderland hebben gegeven. De zegel heeft als opschrift *'La France et ses Morts'* en is zeer fraai uitgevoerd. De postale waarde is F. 1,80. De heer Albarda verzucht hierbij, dat de Nederlandse P.T.T. wel eens een voorbeeld zou mogen nemen aan deze duidelijke en eenieder aansprekende zegel. Dan zouden ons de warrige en onduidelijke bevrijdingszegels in 1985 bespaard zijn gebleven. En daar ben ik het van harte mee eens!

10. Tot slot iets, wat ik met enige schroom neerpen, omdat er ook enig eigenbelang in meespeelt.

In de loop der jaren heb ik honderden losse tijdschriften voor documentatie over krijgsmacht en politie verknipt. Daarbij heb ik altijd andere interessante rubrieken 'meegenomen', d.w.z. eveneens uitgeknipt en verzameld. En zo zit ik nu met mappen met honderden zo niet duizenden knipsels over de brandweer, molens, Huis van Oranje, Den Haag en omstreken, Nederlandse topografie, toneel, cabaret, circus, trams en treinen, scheepvaart, luchtvaart, padvinderij, film, 1e wereldoorlog, Ned. Indië etc. Mocht U interesse hebben om te ruilen tegen documentatie Ned. krijgsmacht, uniformkundige documentatie of documentatie politie, of weet U iemand die die interesse zou kunnen hebben. U weet nu de weg! Overigens, het betreft in hoofdzaak de periode 1895-1940 en komt o.a. uit 'Eigen Haard', 'de Prins', 'Wereldkroniek', 'Panorama', 'de Nederlandsche Illustratie' en 'Het Leven'.

C.B. NICOLAS

J. Hoynck van Papendrecht en de Marine

J. Hoynk van Papendrecht (HvP) is één van Nederlands bekendste en produktiefste schilders van militaire onderwerpen. Hij werd op 18 november 1858 in Amsterdam geboren waar zijn vader koopman was en eveneens een niet onverdienstelijk kunstschilder. Hij woonde en werkte in Rotterdam tot 1888, in Amsterdam tot 1891, van 1893 tot 1901 in Rheden en daarna in Den Haag.

Vooral de periode Rotterdam interesseert ons, het was en is nog steeds de stad van de mariniers. Heeft HvP hen ontmoet en vereeuwigd?
Onze eerste gang is naar het Rotterdamse Gemeente-archief, waar het meteen raak is! Een prachtige aquarel getiteld : *'de Westerstraat'* uit 1877. De Westerstraat is afgebeeld gezien in de richting Willemsplein. Er staan enige matrozen en mariniers op, die vermoedelijk afkomstig zijn van marineschepen afgemeerd langs de Willemskade of Willemsplein. Het lijkt alsof de schilder heeft vastgelegd wat hij vanuit zijn kamer op de 1e etage door het venster kon zien.
Het adresboek van 1878 geeft de oplossing. Vader Jan sr. woont dan in de Maasstraat no. 1 (op de hoek van de Westerstraat). Dit woonhuis staat er nog steeds, het uitzicht is helaas bij het bombardement op Rotterdam verdwenen.
Het Legermuseum in Delft bezit een aantal schetsboeken, waarin een 20-tal marine- en mariniersfiguren zijn afgebeeld uit de jaren 1875 t/m 1877. De schetsen geven de kleurrijke uniformen uit die tijd prachtig weer, maar zijn duidelijk *'jeugdwerk'*.
HvP was in 1875 dan ook pas 17 jaar en ging

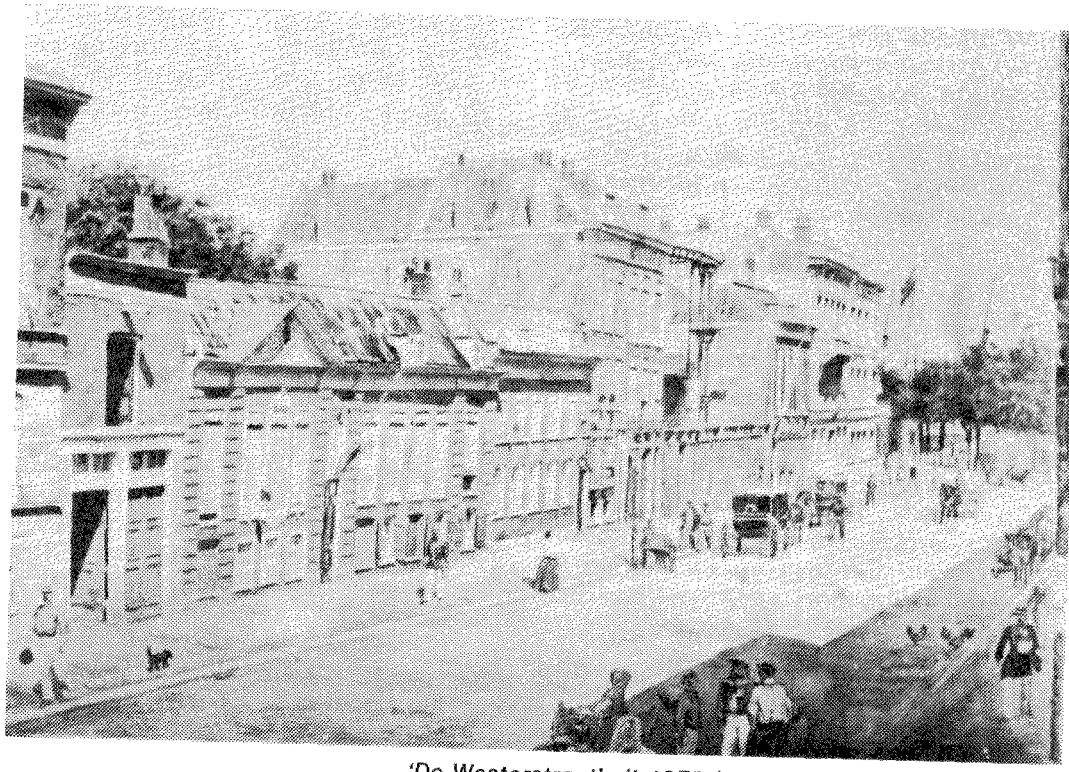

'De Westerstraat' uit 1877 (gemeente-archief Rotterdam).

van 1878-1880 naar de academie in Antwerpen en in 1883 naar de academie in München. Waarschijnlijk is zijn voorliefde voor militaire onderwerpen te verklaren uit het feit dat een aantal van zijn voorvaderen als officier diende.

T.E. Hoynck van Papendrecht werd kolonel-commandant van het 2e regiment Jagers op 11 juni 1805 en J.C. Hoynck van Papendrecht majoor in het 3e bataljon van de 6e Halve-brigade (29 juni 1799).

Het meest interessante is echter dat de schilder in een briefwisseling met een ander Duits kunstenaar (Knötel) vermeldt dat T.F. Hoynck van Papendrecht als vaandrig diende in het mariniersregiment van de St. Amant tijdens de Spaanse successie-oorlog.

Knötel beeldt in zijn *'Uniformkunde'* (band XVI no. 1) twee figuren van de St. Amant af en vermeldt dat hij de uniformgegevens van HvP heeft. HvP heeft ons zelf ook drie figuren nagelaten, namelijk een officier en manschap èn een manschap bij de uitvoering van de exercitiebeweging *'Hoog den laadstok'*.

HvP had een gedegen kennis van de uniformkunde, een kennis die hij ook steeds uitbreidde door het lezen van voorschriften, boeken, verslagen etc. Alle voor zijn werk belangrijke uniformgegevens nam hij over in zijn aantekenboeken.

Zo heeft hij ook het verslag van Van Braam Houckgeest gelezen van de actie naar Kwassie Krom (West-Afrika 1863). De beschrijving die Van Braam Houckgeest geeft vinden we als aantekening bij HvP terug.

Uit het boek van Capt. John Stedman over de acties van kolonel Fourcheoud in Suriname (1772—1777) komen twee gravures die HvP van de juiste uniformkleuren voorziet.

Deze uitgebreide kennis van de uniformen en zijn gave om deze kennis in voortreffelijk gedetailleerde en nauwkeurige prenten visueel te maken zorgen er voor dat HvP aangezocht wordt als medewerking van uniformkundige uitgaven en als illustrator van artikelen over militaire onderwerpen.

Zo werkte hij mee aan het boek: *'De uniformen van de Nederlandse zee- en landmacht'* van F.J.G.

ten Raa (1900).
Hier staan ook zijn meest bekende marineprenten in afgebeeld, te weten:
- De mariniers op mars in Kralingen (1890).
- Uitreiken van de MWO aan de marinier A.v.d. Blom (1896).
- Voorparade (1897).
- Officieren bij scheepsgeschut.

Tijdens een reis door Engeland maakte hij o.a. de prenten: *'Sketches of the British army'* en *'The Argyll and Sutherland Highlanders on the march on Fieldday'*, afgebeeld in *'The Graphic'* (1898).
De bekende letterkundige A. Werumeus Buning schreef een serie van 5 marineverhalen die door HvP van een 15-tal illustraties werden voorzien (Eigen haard 1886).
Werumeus Buning was een oud marinieofficier (adelborst 1e klasse 1 sept. 1864), die na zijn pensionering op 1 februari 1876

Knötel, op de voorgrond T.F. Hoynck van Papendrecht die als vaandrig diende in het mariniersregiment van de St. Amant tijdens de Spaanse successie oorlog (1702-1711).

Jeugdwerk uit 1875.

directeur werd van het museum voor Land- en Volkenkunde tevens Maritiem Museum Prins Hendrik te Rotterdam (1884-1899).
Dit museum bevond zich vlak achter het woonhuis van HvP in het zelfde blok.
Een artikel over de opleiding aan boord van Zr.Ms artillerie instructieschip *'Het Loo'* voorzag HvP van een 11-tal voortreffelijke prenten.
De afbeelding van *'Schijfschieten met het kanon van 15 cm.'* meende ik al eens eerder gezien te hebben. Het bleek te kloppen, dezelfde afbeelding hangt als schilderij in het Helders Marinemuseum.
Geheel rechts een tamboer, die de exercitie met tromgeroffel begeleidt en als derde van links een marinier tussen de kanonniers,

Illustratie uit het boek van John Stedman. Mariniers Regiment Fourcheoud in Suriname (1772-1777).

maar met een o zo bekend gezicht. Hij bleek door HvP nog eens 'extra gepakt' te zijn en in aquarel te zijn geportretteerd (particulier bezit).
Ook bij de grote vlootschouw bij de Moerdijk (15 september 1898) ter gelegenheid van de inhuldiging van H.M. Koningin Wilhelmina was HvP aanwezig. Hier kwam hij voor het eerst het nieuwe mariniersuniform tegen (het tenue met kurken helm). Dit resulteerde in een aantal vlugge gedetailleerde schetsen. Of HvP hier illustraties moest maken voor een artikel over deze gebeurtenis heb ik nog niet kunnen achterhalen.
In de verzameling Ten Raa, die in het Legermuseum aanwezig is, komen 10 marinierssprenten voor met de aanduiding *'naar J.H.v.P.'*
Copieën dus van het werk van HvP. Van twee van deze prenten zijn de originelen aanwezig, van de overigen kan men slechts gissen waar zij gebleven zijn, òf in particulier bezit òf in 1944 door oorlogsgeweld vernietigd in Kasteel Doorwerth, dat vóór de oorlog de collecties van het Legermuseum herbergde.
Van het schilderij *'het oefenen van Tamboers en Pijpers'* is vermoedelijk slechts een zwart-wit glasnegatief aanwezig.

Eén der illustraties gebruikt bij de marineverhalen van Weruméus Buning.

'Deze afbeelding meende ik al eens eerder gezien te hebben.'

De marinier die nog eens 'extra gepakt' werd.

Wie wat meer wil weten of zien van het werk van Hoynck van Papendrecht kan van **13 september tot 9 november 1986** terecht in museum Flehite te Amersfoort, waar met steun van en ter gelegenheid van het 4e lustrum van de Vereniging ter beoefening van de militaire historie *'Mars et Historia'* een tentoonstelling is ingericht van de minder bekende werken van de schilder, welke zich in particulier bezit of museumdepots bevinden.

(Vervolg op pagina 145)

Afdeling MILITAIRE EMBLEMEN

1. Het kledingvoorschrift VS 2-1594 kent een aantal vaardigheidsemblemen die door militairen van de Koninklijke Landmacht op de uniform worden gedragen. Wij doelen dan op de emblemen voor:
   - militaire lichamelijke vaardigheid (MLV)
   - zware militaire vaardigheid (ZMV)
   - scherpschutter en kampioen-scherpschutter
   - 1e, 2e en 3e prijswinnaars bij de jaarlijke KL-schietwedstrijden
   - buitengewoon geoefend handgranaatwerper
   - militaire 24-uurs rit uitgeschreven door de MCAM
   - uitmuntend voertuigbestuurder
   - EHBO van de Kon. Nat. Bond voor Reddingwezen en Eerste Hulp bij Ongelukken

   die op de jas van het dagelijks tenue, op de plooi van de linkerborst, thuis horen. VS 2-1593, het voorschrift tenuen, geeft in hoofdstuk VI, blz. 4 aan dat niet meer dan twee van deze emblemen tegelijk mogen worden gedragen. De militair die meer dan twee van deze vaardigheidsemblemen heeft behaald dient voor het dragen dus een keuze te maken.
   Daarboven bestaan nog emblemen voor militairen in het bezit van de brevetten A of B voor geoefende parachutisten, de gevleugelde parachute mèt of zonder ster, die bóven de linkerborstzak dient te worden gedragen.

2. Omdat thans voor Nederlandse militairen de mogelijkheid bestaat in NAVO-verband buitenlandse vaardigheidsproeven af te leggen, heeft de Bevelhebber der Landstrijdkrachten in zijn beschikking van 6 juni 1978 (Landmachtcirculaire 010-78 code 57.72/2 herdruk febr. 1979) toestemming gegeven enige buitenlandse militaire vaardigheidsemblemen op de uniform te dragen. Het betreft hier:
   - militaire parachutistenemblemen van lidstaten van de NAVO; men dient dan een opleiding aan een buitenlandse springschool te hebben gevolgd en in het bezit te zijn van de hierbij behorende administratieve bescheiden; er mag slechts één buitenlands parachutistenembleem worden gedragen en wel boven de rechterborstzak;
   - het Duitse Schützenschnur, een scherpschuttersonderscheiding van de Bundeswehr in de vorm van een matzilveren koord met plaquette dat aan de rechterschouder kan worden gedragen, uitsluitend voor soldaten en onderofficieren;
   - het Duitse Leistungsabzeichen in Truppendienst.

3. Dit laatste is de militaire vaardigheidsproef van de Bundeswehr. Na het met succes afleggen van de eisen wordt een embleem uitgereikt bestaande uit de Duitse adelaar omgeven door een ovale krans van eikenbladeren, aan de onderzijde bijeenbehouden door een band (afb. 1). De grootste hoogte en breedte bedragen resp. 52 x 42 mm. Het em-

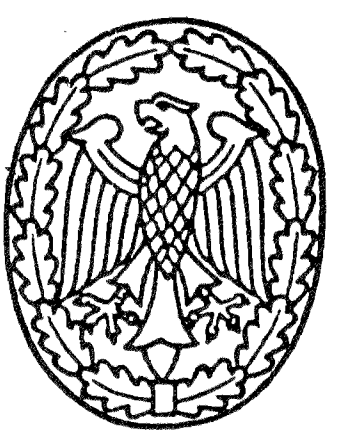

afb. 1

bleem is uitgevoerd in brons-, zilver- of goudkleurig metaal, dan wel in stof en dan geweven of geborduurd op een ondergrond van de uniformstof. Het dient te worden gedragen op de plooi van de linker borstzak, rekening houdend met de eis dat daar niet meer dan twee emblemen behoren.

Voor het verwerven van het Duitse Leistungsabzeichen in Truppendienst dient aan de volgende eisen te worden voldaan:

- het afleggen van de proeven voor zelfhulp en kameradenhulp aan het front
- mars met 10 kg bepakking over een afstand van minimaal 10, maximaal 30 km, aangepast aan de leeftijd en graad van de proef
- schieten met persoonlijk en groepswapen volgens het Duitse schietvoorschrift
- handgranaatwerpen (8 juistheidsworpen tussen 20 en 35 meter)
- 400 meter hardlopen met 14 hindernissen in gevechtskleding
- keuze uit: 300 meter zwemmen, 400 meter hardlopen, gewichtheffen, 10 km skilopen of 15 km skilopen.

Het bronzen embleem kan eerst worden behaald na zes maanden diensttijd, het zilveren en goudkleurige zes maanden na het behalen van het voorgaande. Bij het embleem wordt een verklaring uitgereikt dat men gerechtigd is het overeenkomstige Leistungsabzeichen te dragen.

4. Sedert enige tijd ziet men dat, voornamelijk door Nederlandse militairen die in Duitsland zijn gelegerd, een Duitse sportonderscheiding wordt gedragen. Het betreft hier het door de Duitse Sportbond ingestelde Sportabzeichen. Dit geschiedt echter ten onrechte, omdat de BLS hiervoor nimmer toestemming heeft gegeven.

Het Deutsche Sportabzeichen dateert al van vóór de tweede wereldoorlog. Het werd toen als draagspeld door Duitse militairen op de uniform gedragen. Na de oorlog kwam het in gewijzigde uitvoering terug, bestaande uit een monogram van de letters DSB (Deutscher Sportbund) omgeven door een ovale krans van eikenbladeren, aan de onderzijde bijeengehouden door een strik (afb. 2). Het embleem kan zijn uitgevoerd in brons-, zilver- of goudkleurig metaal, dan wel in stof geweven in een zwarte ondergrond. De grootste hoogte en breedte bedragen resp. 50 en 40 mm. Voor de leden van de Bundeswehr werd het gewoonte het Sportabzeichen, verdeeld in vijf banen v.l.n.r. blauw, geel, zwart, groen en rood met centraal in de zwarte baan een miniatuur van het DSA (afb. 3).

afb. 2

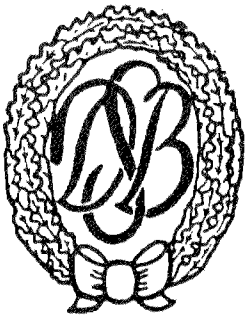

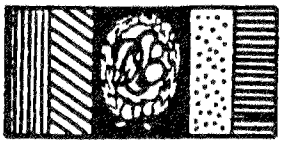

afb. 3

De proeven die voor dit Sportabzeichen moeten worden afgelegd bestaan uit:

- 200 meter zwemmen
- keuze uit: hoogspringen of verspringen
- keuze uit: 50, 75, 100, 400 of 1000 meter hardlopen
- keuze uit: kogelstoten, steenstoten, slagbal of slingerbal werpen, gewichtheffen of 100 meter zwemmen
- keuze uit: 2000, 3000 of 5000 meter hardlopen, 20 km fietsen, 1000 meter zwemmen, 10 of 15 km skilopen.

De eisen zijn aangepast aan de leeftijd en dienen te worden afgelegd in sportkle-

ding. Na het met succes afleggen van de proeven wordt een oorkonde alsmede een stoffen embleem als afgebeeld in figuur 2 uitgereikt.
De proeven van het Duitse Sportabzeichen komen ongeveer overeen met het oude Nederlandse HLO (Harmonische Lichaamsontwikkeling), waarbij toen een draagteken aan een blauw/geel lint werd verstrekt en tot april 1952 door Nederlandse militairen als baton op de uniform mocht worden gedragen. Sinds die tijd is HLO geheel verdrongen door de meer relevante NSF-proeven voor alzijdige vaardigheid waarbij een draagmedaille met blauw lint wordt verstrekt (zie het Boekwerk onderscheidingen).
Speciaal de militairen van de 41e Pantserbrigade, die in Duitsland zijn gelegerd, worden in de gelegenheid gesteld de proeven voor het Duitse Sportabzeichen af te leggen, hetgeen een goede en sportieve zaak is.
Wat géén goede zaak is, is dat zij er achtereenvolgens toe overgaan een baton aan te schaffen zoals weergegeven in afbeelding 3 en dat boven de linker- of soms rechterborstzak van hun uniform dragen.
Misschien bestaat er onwetendheid en verwart men het insigne met het Duitse Leistungsabzeichen in Truppendienst. Het Sportabzeichen van de Duitse Sportbond hoort echter niet op de Nederlandse militaire uniformen thuis, evenmin als het baton van de 4-daagse verzorgers, de draaglinten van Airborne-, Kennedy- en Ardense Jagermarsen en noem maar op wat voor marsen of speldjes voor bloedgeven.

Naar gegevens van de heer M. Talens.

L. SCHUITEMAKER

SERGEANT DER EERSTE KLASSE
Een rang met drie levens

In 1909 werden in het leger twee nieuwe rangen ingevoerd, de Vaandeldrager en de Sergeant der Eerste Klasse. Beide onderscheidden zich van de traditionele rangen doordat ze niet voor alle takken van dienst golden. De Vaandeldrager -de rang werd in 1923 weer afgeschaft - werd alleen benoemd bij de Infanterie, de Sergeant 1 kl. alleen bij het instructieve personeel. Er waren dus geen fouriers, noch sergeanten-schrijver of -tamboer tot de rang benoembaar en de rang kwam ook niet voor bij de hospitaalsoldaten en de administratieve troepen.

Als rang was het een nouveauté, hoewel de term reeds eerder in de voorschriften werd aangetroffen. In 1823 werd bij de toenmalige Marechaussee onderscheid in soldij gemaakt tussen de 2de wachtmeester-te-paard en 1ste wachtmeester-te-paard. Voor de wachtmeesters-te-voet gold maar één soldijbedrag, evenals voor de onderofficieren bij de andere Wapens.[1] In 1849 werd de titulatuur ietwat gewijzigd in wachtmeesters-te-paard 1ste en 2de klasse. Een poging om ook voor andere sergeanten een dergelijk soldij-onderscheid te maken werd na een proefneming van enkele maanden weer gestaakt.
Terugkerend naar 1909, voor de sergeanten der eerste klasse werd een afzondelijk rangdistinctief vastgesteld, bestaande uit een tres *onder* de chevron (zie afbeelding 1-A). Merkwaardig is dat de rang alleen in de vredesorganisatie voorkwam, maar niet in de oorlogsorganisatie (zie afbeelding 2). Dit is des te vreemder, omdat bij de vaststelling der soldijen – in 1909 waren alle onderofficieren nog soldijgenietend[2] - voorkomende in het

o. Sergeant der 1e klasse/Wachtmeester der 1e klasse:
Veldjas: 1 chevron van halfgoud of halfzilver, het galon 10 mm breed. Op 1 cm afstand aan de binnenzijde van de chevron een tres breed 2½ mm; de tres van goud- of zilverdraad naar gelang de chevron van halfgoud of halfzilvergalon was. Na 1934 werd dit gewijzigd en werd de tres aan de buitenzijde van de chevron gedragen, waarbij hij aan de bovenzijde een lus vormt.
(rang vastgesteld bij MB van 8 juni 1909, nr 46)
Overjas: op de kraag 1 lis van halfgoud of halfzilver galon met een tres breed 2½ mm en lang 5 cm evenwijdig aan de lis aan de zijde van de kraagopening. (3)

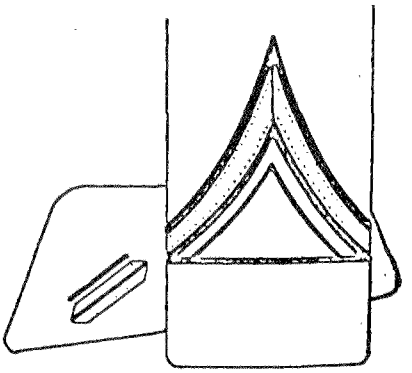

(Afbeelding 1-A)

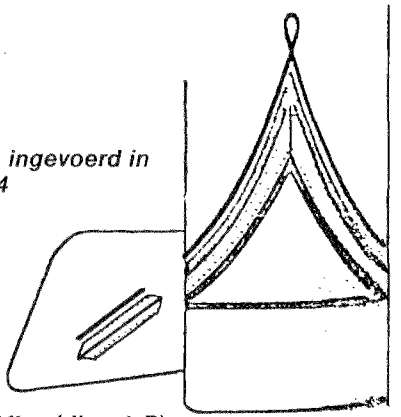

Tres ingevoerd in 1934

(Afbeelding 1-B)

Koninklijk Besluit van 9 maart 1909 nr. 99 werd bepaald dat de sergeant-milicien, die als aanvoerder geschikt was voor sergeant 1e kl. aanspraak kon maken op een verhoogd soldij, dat, afhankelijk van het Wapen waarbij werd gediend, 20 tot 40 cent per dag hoger kon liggen dan voor een sergeant-milicien zonder deze geschiktheid.
Bij de bezoldigingsregeling van 1920 verdween de Sergeant I als afzonderlijke bezoldigingsgroep en werd hij sindsdien ook als *'gewoon'* sergeant betaald. Wel werd een afzonderlijke bezoldigingsschaal vastgesteld voor sergeanten met de geschiktheid voor sergeant-majoor. Deze sergeanten droegen op de kraag van hun veldjas het *'radicaal voor de naast-hogere-rang'*, oneerbiedig soms als *'wasblik'* aangeduid. In de wandeling sprak men over *'sergeant-met-de-knoop'*. Ook verdween de sergeant der eerste klasse uit de bevorderingsvoorschriften, zodat begin 1937 de rang vrijwel was uitgestorven. Alleen bij de Infanterie en de Genie liep nog een enkele *'eerste klasser'* rond.
Bij de gewijzigde tekst van het *'Bevorderingsvoorschrift Beroepspersoneel beneden de rang van tweede luitenant 1932'* van 17 augustus 1937 (Ministeriële beschikking van 17 augustus 1937 IIIe Afd. B. nr. 62) werd de rang evenwel weer nieuw leven ingeblazen. Ingevolge artikel 9 hield de inschrijving op een candidatenlijst voor sergeant-majoor automatisch in dat betrokkene werd aangesteld tot de rang van sergeant (wachtmeester, fourier) der 1e klasse. In het hele, 37 pagina's tellende, voorschrift wordt echter met geen woord gerept over de nog aanwezige sergeanten 1ste kl. zonder geschiktheid voor sergeant-majoor, terwijl in de overgangsbepalingen wel 6 regels worden besteed aan één nog overgebleven schrijver der 2de klasse!
Aangezien er reeds een bezoldigingsschaal bestond voor sergeanten-met-de-knoop kon de massale bevordering tot sergeant der eerste klasse - wat men tegenwoordig noemt - kostenneutraal verlopen. Hoewel buiten bestek van het onderwerp vallende lijkt het zinvol in verband met het *'kostenaspect'*, dat tengevolge van de bezuinigingswoede in die crisisjaren steeds zwaar woog, hier de sergeant-majoor b.z.j. te noemen. Aangezien een aantal sergeanten al jaren op de candidatenlijst voor sergeant-majoor stond, besloot men hen te *'bevorderen'* tot die rang, zonder dat hieraan enige consequentie was verbonden. In de eerste plaats behielden zij

VREDESORGANISATIE BEREDEN MITRAILLEUR-AFDEELING

SAMENSTELLING	TROEPEN: Officieren	TROEPEN: Onderoff. en minderen	PAARDEN: Officieren	PAARDEN: Troepen	Bijzondere bepalingen
Kapitein-Commandanten	1 1)		1		1) Afkomstig van het wapen der Infanterie, een der luitenants kan bij uitzondering van de cavalerie zijn.
Eerste of tweede luitnts. 1)	2		2 of 3		
Opperwachtmeesters 2)	2 of 1			1	2) Naar gelang een opperwachtmeester dan wel een ander onderoff. met den adm. dienst is belast. De daarvoor aangewezen onderoff. krijgt de beschikking over een rijks-rijwiel, dan wel toelage.
Wachtmrs. 1e kl. 2) 3) 4)	4 of 5			4	
Wachtmeesters 3) 4)	4			4	3) Is het aantal wachtmeesters 1e kl. niet bereikt, dan kan het aantal wachtmeesters evenveel worden uitgebreid.
Korporaals	8				
Hoefsmid	1 5)			1	4) Er kunnen 2 wachtmeesters 1e kl. of wachtmeesters afkomstig zijn van het wapen der bereden artillerie, terwijl voorts onder het aantal wachtmeesters zijn begrepen 2 milicien-wachtmeesters, afkomstig der bereden artillerie.
Milic. bedieningsmansch. 6)		15			
Milic. stukrijders 7)		15		25	5) Heeft den rang van wachtmeester of korporaal.
Milic. paardenoppassers 8)		3			6) Het tot de afdeeling behoorend aantal.
					7) Hieronder begrepen hulp-geweer- en hulp-zadelmaker.
					8) Is een der luitenants van het wapen der cavalerie, 1 vrijwilliger en 2 milicien-paardenoppassers.
Totaal	3	22	3 of 4	35	

OORLOGSORGANISATIE BEREDEN MITRAILLEUR-AFDEELING

SAMENSTELLING DER AFDEELING	TROEPEN: Officieren	TROEPEN: Onderoff. en minderen	PAARDEN: Officieren	PAARDEN: Troepen	Voertuigen	Bijzondere bepalingen
Kapitein Commandant	1	—	2			1) Hiervan zijn 28 rijders van stukken, patroonwagens en overige voertuigen, 16 bedieningsmanschappen, 6 ordonnansen, 2 berijders van reservepaarden en 12 reservemanschappen. Onder de reservemanschappen per sectie een hulp-geweer- en een hulp-zadelmaker.
1e of 2e Luitenants	2	—	4			
Opperwachtmeester	—	2 3)	—	1		2) Hiervan 6 paarden voor ordonnansen en 4 reservepaarden.
Wachtmeesters	—	11	—	11		
Korporaals	—	8	—	1		3) De administrateur op rijwiel.
Hoefsmid	—	1	—	1		
Bedieningsmanschappen	—	64 1)	—	10 2)		
Stukrijders	—		—			
Paardenoppassers	—		—			
Hospitaalsoldaten	—	2	—			
Stukken	—	—	—	32	8	
Patroonwagens	—	—	—	16	4	
Bagagewagens	—	—	—	2	1	
Haver	—	—	—	2	1	
Proviand	—	—	—	2	1	
Gereedschapswagens	—	—	—	2	1	
Keuken	—	—	—	2	1	
Totaal	3	91	6	85	17	

Overdruk van pag 439 (Kooiman Afl.16) van
De Nederlandsche strijdmacht en hare mobilisatie

Afbeelding 2)

hun wedde als sergeant (b.z.j. betekende dan ook bevorderd zonder de daarbij behorende jaarwedde). Bovendien draaiden zij in de kazerne alle diensten, die zij voordien ook als sergeant hadden verricht. Zo rouleerden zij mede als wachtcommandant en niet in de beurten als officier van piket. Zij werden *'sergeant van de week'* en geen dienstdoend officier van de (kleine) week, zoals hun ranggenoten die wel als sergeant-majoor werden betaald.

Hoewel aan het begin van de jaren dertig de sergeant I totaal scheen te zijn vergeten, werd in 1934 zijn rangdistinctief gewijzigd, waarbij de galon niet meer vrijwel onzichtbaar onder de chevron was aangebracht, maar erboven (zie afbeelding 1-B). Deze verandering is waarschijnlijk aan de meesten voorbijgegaan, want in 1937 lezen we op blz. 405 van het tijdschrift *'De Koninklijke Marechaussee'*: *'Het onderscheidingsteken voor Wachtmr 1e klasse zal vermoedelijk - naar men ons mededeelde - de bekende knoop op de kraag zijn. Voorheen werd voor deze onderscheiding een smal biesje van zilvergalon gebezigd onder de chevron op beide mouwen.'*

Na 1945 werden vrijwel alle weer in dienst komende (beroeps-) sergeanten 1ste klasse, aanvankelijk tijdelijk, tot een hogere rang bevorderd, zodat de rang ten tweede male met uitsterven werd bedreigd. Evenwel vond men een nieuwe bestemming voor de rang: sergeanten, die zes jaar als zodanig hadden gediend, werden, tenzij in hun carrière bijzondere voorvallen waren geweest, min of meer automatisch tot sergeant I bevorderd. En aangezien deze nieuwe soort *'eerste klassers'*, wanneer zij slaagden voor een cursus voor sergeant-majoor direct tot die rang werden bevorderd, raakte ook de *'knoop'* buiten gebruik.

Tot slot nog een paar opmerkingen:

Bij de onderdelen, die in 1946 en volgende jaren naar het toenmalige Nederlands-Indië vertrokken, waren een aantal sergeanten 1ste klasse ingedeeld in officiersfuncties. Aangezien de wet destijds niet toeliet dat deze onderofficieren zonder dat zij een officiersexamen hadden afgelegd tot officier bij een Wapen werden benoemd, kregen zij een tijdelijke aanstelling als luitenant bij het dienstvak van reserve-officieren voor algemene dienst, de z.g. geelvinken, waardoor zij tegelijkertijd tot het beroeps- en het reserve-personeel behoorden!

Hoewel de rang van sergeant 1ste klasse altijd een typisch voor het beroepspersoneel bestemde is geweest, hebben na 1945 ook enkele dienstplichtige onderofficieren in die rang gediend. Zo was in de jaren 1945-1950 de plaatsvervangend commandant van het Aanvullingsplaats-peloton van een A.A.T.-compagnie organiek sergeant 1, en was in Indië een van de weinige K.L.-ers met die rang. Bij het K.N.I.L. daarentegen was het de rang voor Europese sergeanten.

Noten:

1. In de 19de eeuw geschiedde de betaling van de soldij der onderofficieren en de wedde der officieren functie-gewijs, waarbij per functie over het algemeen slechts één bedrag gold. Een meer gedifferentieerde betaling bestond alleen voor de genoemde wachtmeesters en voor kapiteins, die t.a.v. hun bezoldiging per functie sinds 1841 in 3 klassen waren ingedeeld. Zo verdiende een kapitein-compagniescommandant, al naar gelang zijn klasse *f* 1800,-, *f* 1600,- of *f* 1400,-. De kapitein-ingenieur, d.w.z. de kapiteins bij de Genie hadden resp. *f* 2400,-, *f* 2000,- en *f* 1600,- per jaar. Vóór 1841 onderscheidde men op grond van de betaling bij de artillerie en de genie 1ste en 2e kapiteins en bij de cavalerie ridmeesters-commandant en ridmeesters. De ridmeester-commandant was de commandant van het gehele eskadron, dat uit twee compagnieën bestond. De commandant van de andere compagnie was gewoon ridmeester.
2. Alleen de onderofficieren met een hogere rang dan die van Adjudant O.O., zoals de opzichters van fortificatie waren weddegenietend.

Jhr. J.J.C. BEELAERTS VAN BLOKLAND

King Kong en de Operatie Market-Garden

Over de zaak King Kong dient te worden gezegd dat, ook al zou er verraad zijn geweest, dit geen invloed heeft gehad op het mislukken van de *'Slag om Arnhem'*. In wezen is de zaak van King Kong van weinig belang.

Na de bevelsuitgifte op 15 september door Commandant - 30 Corps in Leopoldsburg waar de commandant, ondercommandant en ik stafmajoor van de Prinses Irenebrigade waren, zei Pahud de Mortange dat Napoleon 3/4 zekerheid wilde en voor 1/4 gokte en deze operatie voor 3/4 gegokt en voor slechts 1/4 zekerheid had. Niemand garandeerde dat de 8 bruggen die wij over moesten onvernield in onze handen zouden vallen. Commandant - 30 Corps zei, dat wanneer de brug over de Waal in Nijmegen was vernield hij maar 5 tanks per uur kon overzetten en dat het er dan slecht uitzag. Adviezen tijdens de operatie aan staf - 30 Corps door ons gegeven werden helaas niet gevolgd. De Duitsers wisten van troepenconcentraties en komende luchtlandingen. Zij dachten aan een meer zuidelijk gerichte aanval op Wezel, die militair gezien minder avontuurlijk was en later door ons plaats vond.
Hoezeer de Duitse legerleiding verrast werd, tekent het volgende:

- generaal Model, legergroepscommandant at met zijn adjudant in Hotel de Tafelberg in Oosterbeek. Er kwam een scherf aanvliegen door zijn ei waardoor, zo vertelde zijn adjudant, de generaal zijn gezicht onder het eigeel kreeg en toen wist dat de *'Slag om Arnhem'* was begonnen. Zij vertrokken met spoed naar het oosten en zouden als zij iets van ons plan hadden geweten zeker niet in Oosterbeek zijn gaan zitten.
- Generaal Harmel die Arnhem terugveroverde zei mij toen ik dat hem vroeg totaal door onze operatie verrast te zijn.

Dadelijk na de mislukking van de *'Slag om Arnhem'* speelde bij de Engelsen verraad geen rol maar zij vonden dat zij onvoldoende door ons gewaarschuwd waren, dat de Veluwerand bij Oosterbeek zo dominerend was ten opzichte van de Betuwe. Kolonel Doorman, chefstaf van de Prins, die mij dat vertelde, zei dit in een militair aardrijkskundige beschrijving van ons land, die hij in 1942 opstelde, duidelijk te hebben vermeld.
Bij de voorbereiding van Market-Garden zijn meer zaken vergeten. Zo kreeg de Iste Airborne divisie geen *'Top secret'* kaarten met gegevens van Duitse opstellingen dd. 2 september, waarvan bij het 30ste Corps iedere brigade er één kreeg.
Met het organiseren en instrueren van de staf van Prins Bernhard waren wij in Londen zo laat, dat de Prins mij in Normandië zei voor de eer te willen bedanken. Aan de instelling van een bevelhebberschap, een wens van de Ondergrondse in 1941, had onze regering niet willen voldoen. Zij had haar strijdkrachten ter beschikking van de Engelsen gesteld en had geen eigen wensen. Gelukkig dat de Prins toch de functie van Bevelhebber aanvaardde. Aan zijn kleine staf werden drie reserve-officieren, die kort tevoren uit ons land ontsnapten, het driemanschap, toegevoegd. Op 17 oktober werd ik aan zijn staf toegevoegd. Wij legerden in kasteel Wittouque en hadden bureaus in Brussel. Onze taak was het regelen van de ondergrondse in bezet gebied en in bevrijd gebied. Het eerste geschiedde door de persoonlijke staf. De ondergrondse in bevrijd gebied werd verdeeld in twee groepen, de Stoottroepen en de Bewakingstroepen. Van de Stoottroepen kreeg de Prins op Wittouque een stafwacht, die zijn wijnkelder plunderde. Deze gaf ons daarna een demonstratie hoe zij dat gedaan hadden. Drinkgelagen bij de officieren kwamen niet voor en evenmin het onbeheerd laten liggen van geheime stukken. Bij

de staf werd de normale militaire administratie gevoerd. Kort na mijn komst op Wittouque werd er King Kong gearresteerd. In het dagboekje van de Prins staat genoteerd, dat hij de 22ste oktober King Kong sprak en niets van daarvoor. Bij mijn komst bleken verbindingen en transport te ontbreken zodat mijn eerste taak was om motorordonnansen en auto's te krijgen. Om de verbindingen gemakkelijker te laten lopen, verhuisden wij naar Breda, de Chefstaf bleef in Brussel. De grote verdeeldheid en ongedisciplineerdheid van de ondergrondse gaf veel aanloop. Eens werd zelfs ons stafkwartier in Breda door een compagnie omsingeld. Zij had opdracht haar commandant te bevrijden indien deze door de Prins in arrest zou worden gezet wegens de diefstal van varkens.
Tenslotte moeten wij de Prins dankbaar zijn, dat hij de functie van Bevelhebber der Nederlandse strijdkrachten aannam en heeft voorkomen, dat de ondergrondse elkaar in de haren is gevlogen, wat ons grote schade zou hebben bezorgd.

LEGERMUSEUM WEER OPEN

Met de opening van het Legermuseum op 3 juni heeft Delft er een museum bij. De restauratie van het Armamenterium, die in opdracht van de Rijksgebouwendienst wordt uitgevoerd, is zover gevorderd dat het grootste van de drie historische gebouwen kan worden opengesteld. Dit uit 1692 stammende gebouw herbergt een expositie die is gewijd aan de ontwikkeling van het Nederlandse leger sinds de prehistorie, maar vooral vanaf 1586. Ook de grote museumbibliotheek annex studiezaal heeft hier een plaats gekregen voor de ongeveer 300.000 banden tellende collectie.

Het Koninklijk Nederlands Leger-en Wapenmuseum *'Generaal Hoefer'* is in 1913 opgericht als Artillerie-museum in Kasteel Doorwerth. In 1956 opende het museum zijn poorten in Leiden, waar de collectie in *'Het Pesthuys'* was ondergebracht. In 1959 werd de Studieverzameling Militair Materieel in het Delftse Armamentarium aan de collectie toegevoegd. Met de samenvoeging in het Armamentarium is een eind gekomen aan de tweedeling van het museum.
Een 24 miljoen gulden kostende restauratie van de 17de-eeuwse gebouwen brengt de twee 17de-eeuwse wapen- en munitiemagazijnen (1602 en 1692) en het uit het midden van die eeuw stammende pakhuis van de Verenigde Oostindische Compagnie terug in oude glorie. Het complex is op kosten van de ministerie van Defensie en Volkshuisvesting met zorg door de Rijksgebouwendienst onder handen genomen.

De oude militaire magazijnen zijn kenmerkend voor het stadsbeeld van Delft. Het statige en wat strenge uiterlijk van *'Gebouw 1692'* wordt aan de zijden van de Oude Delft en De Geer verzacht door de kleuren van de wapens van het gewest Holland. Er is niet gestreefd naar herstel van de oorspronkelijke vorm van het complex. Toch wordt het

historische beeld van de gebouwen tot in details herkenbaar. In 1988 is het zover en zullen de steigers verdwenen zijn.
Het nu herstelde *'Gebouw 1692'* is al een attractief museum dat met trots zijn expositie aan het publiek kan tonen.
De tentoonstelling omvat 28 zogenaamde clusters die elk de ontwikkelingen van het leger in een bepaald tijdvak tonen.
De uitgekiende uitstalling, waarbij de moderne inzichten over de inrichting van een museum wonderwel harmoniëren met het historische karakter van het Armamentarium, plaatst de militaire uitrusting en taferelen tegen de achtergrond van het maatschappelijk leven uit het aangegeven tijdperk.
De aanwezigheid van het Nederlandse leger in Nederlands-Indië, Suriname, Nieuw-Guinea, Korea en Libanon komt eveneens aan bod in de expositie.
Zes dagen per week is het Legermuseum toegankelijk voor het publiek; op maandag is het gesloten.
De openingstijden zijn van 10.00-17.00 uur, op zondag van 13.00-17.00 uur.
De toegangsprijs is voor volwassenen twee gulden. In groepsverband (vanaf 10 personen) en voor kinderen tot en met 12 jaar geldt de halve prijs: één gulden. Houders van een museumjaarkaart en donateurs van de stichting Vrienden van het Legermuseum hebben gratis toegang.
Defensiepersoneel in groepsverband heeft - mits aangemeld - eveneens gratis toegang.
Voor groepen is - na afspraak - een rondleiding mogelijk. Met gebruikers van rolstoelen is rekening gehouden.

J. van den BERG

De Ir. H.A. Vreeburghal van het Militaire Luchtvaartmuseum te Soesterberg

Werd in 1984 Hal A van het Militaire Luchtvaart Museum vernoemd naar de grondlegger van de Nederlandse militaire luchtvaart, Generaal C.J. Snijders. Op 1 juli jl. kreeg de technische hal, meer bekend als Hal B, de naam Ir. H.A. Vreeburghal, daarmee symbolisch eer betuigend aan het gehele technische personeel van de militaire luchtvaart. Zij zijn het immers die er voor zorgdragen dat het vliegtuig in een optimale konditie verkeert zodat de vliegtuigbemanning met een gerust hart zijn opdracht kan uitvoeren.

WIE WAS IR. H.A. VREEBURG?

Hugo Adrianus Vreeburg werd op 16 april 1889 te Ede geboren. Na zijn middelbare schoolopleiding ging hij in Delft voor ingenieur studeren. In het bijzonder wilde hij zich bekwamen in de luchtvaarttechniek, maar helaas was dat in Delft nog niet mogelijk. Hij brak zijn studie in Delft dan ook af en vertrok naar Parijs. Daar aangekomen liet hij zich als student inschrijven aan de Ecole Supérieure d'Aeronautique, waar hij in 1912 zijn ingeneursdiploma behaalde. Vervolgens leerde hij vliegen van Didier en Martinet bij Brequet te Villacou-

Ir. H.A. Vreeburg achter zijn bureau te Soesterberg.

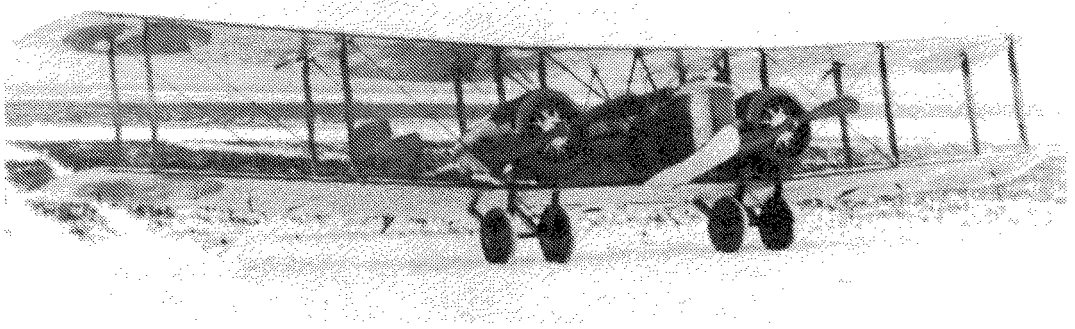

Het door Ir. Vreeburg ontworpen en onder zijn toezicht gebouwde vliegtuig de Vreeburg A 2 M.

blay, Compiègnes en Juvisy. Na nog enige tijd als constructeur en instructeur bij Brequet te hebben gewerkt, werd hij in 1914 aangesteld als hoofdingenieur bij de Luchtvaartafdeling en direct belast met de controle bij de bouw van een aantal door de Luchtvaartafdeling in Frankrijk bestelde Farman-vliegtuigen.

Bij de oprichting van de Luchtvaartafdeling op 1 juli 1913 bleek al snel dat wanneer een dergelijke vliegafdeling optimaal wilde functioneren, men moest beschikken over een goed uitgeruste dienst die onder bekwame leiding de vele technische problemen waarmee men dagelijks had te kampen, kon oplossen. Lukte het aanvankelijk, gezien het geringe aantal vliegtuigen waarover werd beschikt, nog wel het hoofd boven water te houden, na het uitbreken van de eerste wereldoorlog kwam daar snel verandering in. Het vliegtuigbestand werd vanaf dat moment aanzienlijk uitgebreid met toestellen van de oorlogvoerenden, die om verschillende redenen op Nederlands grondgebied een noodlanding moesten maken.

Deze onverwachte aanvulling was uiteraard zeer welkom op Soesterberg, mede gezien het feit dat er nagenoeg geen vliegtuigen meer besteld konden worden in het buitenland. Een vervelend probleem was echter dat deze geïnterneerde vliegtuigen van de meest uiteenlopende typen en fabrikaat waren. Het technisch personeel kwam dan ook voor enorme problemen te staan, maar met groot doorzettingsvermogen en veel *'kunst en vliegwerk'* kreeg men toch een flink aantal van deze toestellen vlieggereed.

Het was onder deze moeilijke omstandigheden dat op 1 juli 1914 Ir. H.A. Vreeburg werd aangesteld als eerste chef van de Technische Dienst der Luchtvaartafdeling. In korte tijd slaagde hij er in met de nodige vindingrijkheid het technisch bedrijf te stroomlijnen en de eerste aanzet te geven voor het later onafhankelijk van de Luchtvaartafdeling werkende luchtvaartbedrijf. In dienst van de Luchtvaartafdeling ontwierp hij ook een tweemotorig driepersoons toestel, de Vreeburg A2M welke onder zijn leiding door personeel van de Luchtvaartafdeling werd gebouwd.

Ondanks zijn grote verdiensten is de relatie van Ir. Vreeburg bij de Luchtvaartafdeling van korte duur geweest. Ambitieus als hij was, besloot hij in begin 1919 zijn verbintenis met de Luchtvaartafdeling te beëindigen en te vertrekken naar Nederlands-Indië om aldaar de leiding op zich te nemen van de Technische Dienst van de Indische Luchtvaartafdeling, waartoe hij op 29 juli 1919 als hoofd werd aangesteld. Kort na zijn benoeming werden onder zijn persoonlijke leiding 24 in Engeland aangekochte AVRO en De Havilland vliegtuigen gemonteerd, in 1920 gevolgd door nog eens 14 De Havillands DH-9, 8 Vickers Vickings en 6 Fokker D

1 juli 1986, mevrouw R.A. Berg-Vreeburg, dochter van Ir. H.A. Vreeburg, heeft zojuist de naam van haar vader onthuld.

VII's.
In het midden van de twintiger jaren werd een bijzondere prestatie geleverd door het in eigen beheer bouwen van enige tientallen AVRO's en De Havillands. En zo groeide onder leiding van Ir. Vreeburg de Technische Dienst van de Indische Militaire Luchtvaart uit tot een voor die tijd zeer modern bedrijf.
Anderhalf jaar voor het uitbreken van de vijandelijkheden met Japan werd Ir. Vreeburg toegevoegd aan het Kabinet van de Legercommandant. Gedurende de oorlogsjaren verbleef hij in een Japans interneringskamp van waaruit hij in 1945 werd gerepatrieerd naar Australië en vervolgens met pensioen naar Nederland vertrok.
Op 4 september 1973 overleed Ir. H.A. Vreeburg te 's-Gravenhage.

OPROEP VEILING DIEKERHOFF-FONDS OP 25 OKTOBER 1986

Zoals U zo langzamerhand gewend bent, gaan we tijdens onze jaarvergadering weer een veiling houden ten bate van het Diekerhoff-fonds. U weet, dat het fonds eerst 'body' moet hebben, willen we iets met de revenuën kunnen gaan doen. Vandaar dat ik wederom een dringend beroep op alle leden wil doen om militaria ter beschikking te stellen. Dat kunnen doubletten zijn uit Uw eigen verzameling, maar ook ruilmateriaal of gewoon zaken, waaraan U geen behoefte meer heeft maar waarvan U weet dat een ander er nog heel gelukkig mee kan worden gemaakt.
Kijkt U nog eens goed in kasten, kelders en zolders en geeft Uw vondsten aan een van de bestuursleden. Die zullen dan zorgen dat ze uiteindelijk op de veiling komen.
We hebben inmiddels al enige lots ontvangen (zeer interessant materiaal!), maar dat is nog niet genoeg om er weer een succesvolle veiling van te maken. Daarom, doe ook deze keer weer mee, dan is het Diekerhoff-fonds tevree!

F.J. van Lier

NIEUWE BOEKEN

Bij uitgeverij *'De Alk'* te Alkmaar zijn een aantal interessante en fraaie luchtvaartboeken verschenen, die ik gaarne onder Uw aandacht breng.
Onder redaktie van Theo Wesselink en Thijs Postma geven een aantal specialisten in het boek **Dakota** een overzicht van de DC-3's en C-47's die onder Nederlandse vlag gevlogen hebben.
Van de beroemde Dakota, waarvan er circa 12.000 werden gebouwd, vlogen ruim 200 exemplaren in Nederlandse dienst. Zij passeren alle de revue, in dienst van de KLM, Aero Holland, Martinair, ML-KNIL, KLu, MLD en vele andere. Het is jammer dat in het KLu-verhaal enkele onjuistheden staan, maar desondanks is dit boek onmisbaar voor de geïnteresseerden in de Nederlandse luchtvaarthistorie.
Dakota, DC-3/C-47 onder Nederlandse vlag, Theo Wesselink, Thijs Postma e.a., De Alk, Alkmaar. ISBN 90-6013-940-2 geb. *f* 39,50.

Het is niet de eerste keer, dat er met wisselend succes in Nederland een jaarboek van de luchtvaart verschijnt. Uitgeverij *'De Alk'* heeft het aangedurfd het opnieuw te proberen, hetgeen zeer prijzenswaardig is.
René de Leeuw en René van Drunen verzorgden het inhoudelijke en Thijs Postma nam de layout en de illustraties voor zijn rekening. Het boek geeft ondermeer een chronologisch overzicht van de belangrijkste gebeurtenissen, die in 1985 de luchtvaartgemeenschap hebben bezig gehouden. Uiteraard krijgt het luchtvaartgebeuren in Nederland bijzondere aandacht maar ook de internationale luchtvaart wordt niet vergeten. Hopelijk blijft het niet bij dit ene jaarboek en zullen er nog vele volgen. Warm aanbevolen.
Het jaarboek van de luchtvaart, 1e ed., Thijs Postma, René de Leeuw, René van Drunen, De Alk, Alkmaar. ISBN 90-6013-941-0 geb. *f* 45,-.

Regelmatig verschijnen er boeken die handelen over één specifiek vliegtuigtype. C.J. van Gent is er in geslaagd een dergelijk boek te schrijven over de Lockheed F-104G Starfighter van de Koninklijke Luchtmacht. Verlucht met meer dan honderd, deels onbekende, foto's geeft hij een gedetailleerd overzicht van de 138 Starfighters, die bij de KLu in dienst zijn geweest. Het is geen droge opsomming geworden van registraties en technische gegevens. Ook andere aspecten komen aan de orde, zoals inzetbaarheid, opleiding, NAVO-oefeningen en zelfs een vluchtverslag van een vlieger. Een uitstekend boek dat behalve inhoudelijk ook qua uitvoering een sieraad is in de boekenkast.
De Starfighter, de geschiedenis van de Starfighter in Nederland, C.J van Gent, De Alk, Alkmaar. ISBN 90-6013-935-6 geb. *f* 39,50.

Op 30 mei werd in het Militaire Luchtvaart Museum te Soesterberg het boek **'40 jaar luchtvaart in Indië'** aangeboden aan Luitenant Generaal b.d. A.B. Wolff.
Merkwaardig genoeg is dit het eerste boek dat ooit werd geschreven over de gehele luchtvaart in het voormalig Nederlands Oost Indië met al zijn facetten vanaf 1911, toen de Nederlandsch Indische Vereeniging voor Luchtvaart werd opgericht tot de souvereiniteitsoverdracht aan de staat Indonesia. Het onderwerp is altijd zeer populair geweest en er zijn talloze boeken over gepubliceerd, die echter altijd maar één facet belichtten zoals: De oorlog met Japan, de KNILM of de vliegtuigtypen van de KNIL.
In het boek van Gerard Casius en Thijs Postma is de samenhang te zien tussen de Koninklijke Nederlandsch Indische Luchtvaart Maatschappij (KNILM), de militaire Luchtvaartafdeling van het Koninklijk Nederlands Indisch Leger (ML-KNIL), de Marine Luchtvaart Dienst (MLD), de sportvliegerij, de oliemaatschappijen, de vliegtuigbouw en andere facetten van de ontwikkeling van de luchtvaart in dit fascinerende land.
Doordat de makers van dit boek een onafhankelijk standpunt innemen, vermelden en tonen zij zowel geweldige prestaties als de kleinzieligheden.
Een van de aantrekkelijkheden van dit boek is dat de bepaald niet oppervlakkige tekst intensief is geïllustreerd met meer dan 500 foto's en tekeningen, waardoor de lezer een perfect beeld krijgt van wat er gebeurde en in welke sfeer de gebeurtenissen zich afspeelden.
Gerard Casius is één van de grootste specialisten op het gebied van de Indische luchtvaart. Hij

zocht zijn gegevens in archieven over de gehele wereld, interviewde talloze betrokkenen en maakte er een boeiende beschrijving van met veel anekdotes en onbekende feiten.
Thijs Postma is de 'boekmaker', die met zijn gigantische archief, zijn historisch verantwoorde schilderijen en zijn gevoel voor presentatie de tekst voor iedereen toegankelijk maakte.
Het boek is gebonden, heeft een omvang van 152 pagina's en bevat naast foto's en schilderijen ook landkaarten en een lijst met technische gegevens van alle vliegtuigen die een rol hebben gespeeld in de geschiedenis van N.O. Indië, zowel civiel als militair.
40 jaar luchtvaart in Indië, Gerard Casius, Thijs Postma, De Alk, Alkmaar. ISBN 90-6013-944-5 geb. *f* 49,50.

J. van den Berg

NIEUWE UITGAVEN VAN 'DE BATAAFSCHE LEEUW'

In de onder auspiciën van de Afdeling Maritieme Historie van de Marinestaf, door de Bataafsche Leeuw uit te geven serie *'Bijdragen tot de Nederlandse Marinegeschiedenis'*, zijn deel twee en drie verschenen, respectievelijk handelend over *'Tussen vloot en politiek, een eeuw marinestaf 1886-1986'* en *'Het Marinebeleid in de tweede wereldoorlog'*.
'Tussen vloot en politiek' geeft, zij het beknopt, een goed beeld van wat er zich in honderd jaar achter de schermen heeft afgespeeld. Vaak hebben dit soort studies een groot probleem, ze zijn taai en weinig boeiend geschreven. Maar bij dit boek is het tegendeel waar, het boeit van het begin tot het einde. Ondermeer komen aan de orde: De voorbereiding en instelling van de marinestaf, de eerste wereldoorlog, het Indische marinebeleid, scheepsbouw en vlootplannen en nog vele andere interessante achtergronden en beschouwen.
Tussen vloot en politiek. Een eeuw marinestaf 1886-1986, Bijdragen tot de Nederlandse Marinegeschiedenis, deel 2, L. Brouwer e.a., De Bataafsche Leeuw, Dieren. ISBN 90-6707-110-2 geb. *f* 55,-.

Het derde deel in de serie *'Bijdragen tot de Nederlandse Marinegeschiedenis'* is de studie van de hand van Vice-admiraal b.d. Mr. A.N. baron de Vos van Steenwijk, **'Het marinebeleid in de Tweede Wereldoorlog'.**
Het bijzondere van dit boek is dat het werd geschreven door een marineman die er zelf bij was en de gehele oorlog van nabij meemaakte. Beter dan wie ook was hij op de hoogte van het hoe en waarom bepaalde beslissingen werden genomen.
Baron de Vos van Steenwijk is een uitstekend verteller, ondanks de vaak moeilijke materie geeft hij de lezer een goed beeld van vijf jaar marinebeleid in wereldoorlog twee.
Het marinebeleid in de Tweede Wereldoorlog, Bijdragen tot de Nederlandse Marinegeschiedenis, deel 3, Mr. A.N. baron de Vos van Steenwijk, Vice-admiraal b.d., De Bataafsche Leeuw, Dieren. ISBN 90-6707-116-1 geb.

'Muiterij aan het Marsdiep, de tragedie van de Georgiërs op Texel, april 1945', is het tweede boek dat ons medelid Jacq Bartels over dit onderwerp schreef. Het eerste verscheen in 1980 en was voornamelijk gebaseerd op een internationaal bronnenonderzoek. Na verschijning van dit boek speelde Bartels met de gedachte iets te doen met de vele honderden foto's die in zijn bezit zijn. Het definitieve besluit nam hij echter door het vinden van nieuwe foto's in de Nationale Archieven van Canada. Hoewel het accent van het tweede boek dus op het beeldmateriaal ligt, waarbij vooral de kwaliteit van de foto's zeer opvallend is, wordt ook nu de historie niet vergeten.
De auteur verdient alle lof dit moeilijke onderwerp opnieuw te hebben aangedurfd, daarbij tevens tonend dat een niet professionele historicus tot een uitstekende studie in staat is.
Muiterij aan het Marsdiep, De tragedie van de Georgiërs op Texel, april 1945, J.A.C. Bartels, De Bataafsche Leeuw, Dieren. ISBN 90-6707-087-4 geb. *f* 35,-.

J. van den Berg

'Het Duitse fortificatie-ontwerp 1935-1945', door R. Rolf. Gebonden, afm. 27 x 21 cm, 188 blz., vele afbeeldingen. Uitgave: AMA Uitgeverij Beetsterzwaag, 1985. ISBN 90-6474-035-9. Prijs *f* 69,50.
Op 18 juni 1985 promoveerde R. Rolf aan de Universiteit van Amsterdam tot doctor in de

Letteren op bovenvermeld proefschrift; promotor was prof.dr. C.J.A.C. Peeters.
Rolf heeft zich in het kader van architectuur-historisch onderzoek al vele jaren gewijd aan de twintigste-eeuwse (gewapend) beton-architectuur, in het bijzonder in de sector verdedigingswerken. Hij was een der medewerkers bij de voorbereiding van de jubileumtentoonstelling ter gelegenheid van het vijftigjarig bestaan van de Stichting Menno van Coehoorn in het Rijksmuseum in 1982 (*'Vier eeuwen vestingbouw in Nederland'*) en leverde een bijdrage aan het boek *'Vesting'*, dat bij die gelegenheid uitkwam. Sinds 1979 zijn nog verscheidene andere publicaties van zijn hand verschenen, zoals o.m.: *'Duitse bunkers in Nederland'* (Amsterdam, 1979); *'Bunkers in Nederland'* (Den Helder, 1982); *'Der Atlantikwall'* (Leeuwarden, 1983).
In die publicaties ging Rolf vooral inventariserend en beschrijvend te werk, maar in toenemende mate ook beschouwend. Zijn werken werden ook steeds meer geraadpleegd en vormden een belangrijke ruggesteun voor andere onderzoekers en voor instellingen, die zich met het behoud van deze bijzondere categorie twintigste-eeuwse bouwwerken bezighouden. Een en ander culmineerde tenslotte in dit proefschrift.
Aanleiding tot zijn studie was het kennisnemen in het begin van de zestiger jaren van een boek over, wat Rolf noemt *'anonieme architectuur, waarin uitgesproken vormkenmerken en de confrontatie met de omringende natuur een voorname rol toebedeeld zijn' . . . 'Militaire architecteur vormt bij uitstek een anonieme, weinig in geschrift geopenbaarde bouwkundige traditie, die, zich baserend op eigen ontwerpuitgangspunten en -criteria, gebouwen en complexen heeft voortgebracht, die vanwege de allesbepalendheid van de criteria tot de meest sprekende van de architectuurgeschiedenis behoren.'*
Jarenlang deed hij diepgravend onderzoek in archieven en bezocht hij de in West-Europa aangelegde linies en afzonderlijke werken. Een probleem vormde het in de jaren 1942-'45 verloren gaan van belangrijke Duitse archieven; voorts de nogal eigenzinnige Franse manier van inventariseren en beschrijven (na 1945). In dit verband kwalificeert hij de Nederlandse inventarisatie, uitgevoerd door het Bureau Registratie voormalige Duitse verdedigingswerken in Nederland, als meer doeltreffend (zie blz. 151). Op basis van dat archiefonderzoek en vele expedities in het terrein kwam hij tot een analyse van het Duitse bunkerontwerp in engere zin.
Hij begint zijn beschouwing bij de ervaringen van de Eerste Wereldoorlog en de gevolgtrekkingen daaruit. Deze leidden tot de bouw van o.m. de Maginot-linie. De Duitse operatieplannen leidden in de dertiger jaren tot de aanleg van de Westwall en de zich na 1940 ontwikkelende oorlogssituatie tot de aanleg van de Atlantikwall. In zijn boek wordt een goede oriëntatie verschaft van de voor 1939 overal in Europa tot stand gekomen werken; vervolgens gaat hij dieper in op de door de Duitsers aangelegde werken. Deze zouden aanvankelijk worden aangelegd, uiteraard volgens weldoordachte strategische bedoelingen en grondig technisch onderzoek, in samenhang met de ontwikkeling van wapens, gedurende de periode 1936-1951.
Het liep allemaal anders! Hitlers ongeduld en zijn beoordeling van de toestand verkortte die termijn al gauw drastisch. Met alle gevolgen van dien. Het streven naar standaardisatie en stelselmatige productie en realisatie werd doorkruist door organisatiewijzigingen, politieke maatregelen en vooral: de zich wijzigende dreigingen en oorlogssituaties. De ontwikkeling van echte vestingwapens hield geen gelijke tred met de bouw der verdedigingswerken. Rolf toont duidelijk aan hoezeer het gebruik (moeten) maken van verouderd, van opgelegde oorlogsschepen afkomstig, scheepsgeschut de ontwerpen beïnvloedde. Hetzelfde geldt voor het inzetten van buitgemaakte wapens uit tennaastenbij alle Europese landen. Van wellicht nog groter invloed bleken de nogal uiteenlopende opvattingen over vestingbouw, al tot uitdrukking komend in de programma's van eisen, bij de landmacht, de luchtmacht en de marine. Het, in de herinnering van tijdgenoten oppermachtige, Oberkommando der Wehrmacht en het veelvuldig persoonlijk ingrijpen van Hitler (tot in de details der bunkerontwerpen, zie b.v. blz. 111 en 146) bleek niet bij machte die opvattingen voldoende gelijk te richten.
Ofschoon de aan de ontwikkeling der ontwerpen ten grondslag liggende overwegingen in de archieven nagenoeg geheel ontbraken, weet Rolf die vooral door analyse van vele tekeningen en terreinverkenningen m.i. toch redelijk boven tafel te krijgen. Zijn boek leent zich, mede door de honderden (grotendeels door hem gestandaardiseerde) tekeningen en tabellarische overzichten, trouwens goed voor nadere bestudering van deelgebieden. Is er dan niets op aan te merken?
Ja; de militair-tactische kant blijft ietwat onderbelicht en de bouwtechnische (met inbegrip der berekeningen) blijft grotendeels buiten beschouwing. Waarschijnlijk terecht; het onderwerp is

trouwens al complex genoeg.
Rolfs stelling (blz. 19), dat *'de vorm van de forten, die overwegend geometrisch bepaald is en aan de plaatselijke geografische omstandigheden opgedrongen . . .'* zou na een terreinverkenning en analyse van enkele Nederlandse fortenlinies mijns inziens niet staande gehouden kunnen worden. Zijn kwalificatie van een aantal Nederlandse werken (blz. 30) als *'duurzame betonnen veldversterkingen'* is waarschijnlijk meer geënt op de gang van zaken in de stellingoorlog gedurende de jaren 1914-1918 dan op het gangbare onderscheid in de geschiedenis der vestingbouwkunde. Rolfs onuitgesproken vraag, op blz. 26, over de totstandkoming van de verdedigingswerken op de Afsluitdijk (*'was de Nederlandse landsverdediging technisch niet in staat of niet van zins verdedigingseenheden te verwezenlijken met het karakter van de grote werken in de Maginot-linie . . .'*) kan m.i. beantwoord worden met: wel in staat, maar niet van zins. Of het ook nodig geweest zou zijn is vers twee. Zijn kwalificatie van de werken, die wel tot stand kwamen, is ook niet de onze.
Maar ter zake: het boek gaat over het *Duitse* ontwerp. Alles overziende is het een m.i. bijzonder waardevol werk over de twintigste eeuwse versterkingskunst, goed gedocumenteerd, rijk voorzien van zeer verhelderende schematische tekeningen. Het geeft bovendien veel belangwekkende achtergrondinformatie over een gigantische bouwoperatie in een bewogen periode in onze geschiedenis.

J. Sneep

RIDDERORDEN EN ONDERSCHEIDINGEN

Decennia's lang ontbrak het in Nederland aan uitgaven over het onderwerp *'Ridderorden en Onderscheidingen'*, waardoor Nederland in vergelijking tot b.v. Groot-Brittannië een achtergebleven gebied werd genoemd. In 1984 werd dit verschijnsel doorbroken door drie leden van onze vereniging met hun standaard boekwerk *'Orders and Decorations of The Netherlands'*, hetgeen een bestseller bleek te zijn. In korte tijd hierna verschenen tot ons genoegen meerdere boekjes en boeken over dit onderwerp zoals: *'The Royal Commemorative and Inauguration Medals of The Netherlands'* van Per Thornit (1984), *'Boekwerk Onderscheidingen'* van Mr. C.H. Evert et al (1985), *'De Orde van de Unie'* van Mr. O. Schutte (1985), *'Ons Grondwetsartikel regelende de instelling van Ridderorden en de ontwikkelingsgang van de Nederlandse Orden in de Negentiende en Twintigste Eeuw'*, van J.A. van Zelm van Eldik (1985), gevolgd door de welhaast volmaakte uitgave van het boek *'Het Verzetsherdenkingskruis'*, dat eind 1985 nog verscheen.
Deze indrukwekkende reeks wordt thans voortgezet met een boek geschreven door onze twee leden C.P. Mulder en B.W. Wagenaar, waarvoor ik gaarne Uw aandacht wil vragen. Deze medeauteurs van het eerder genoemde standaardboek *'Orders and Decorations of The Netherlands'* vinden in het Voorwoord van hun nieuwe boek, dat de tijd rijp is om diverse eretekenen afzonderlijk en meer diepgaand te beschrijven. En ze doen dat d.m.v. een prachtige uitgave genaamd: **'De Medaille van de Tweede Internationale Vredesconferentie 1907'**, door C.P. Mulder en B.W. Wagenaar, Rotterdam/Castricum 1986, in eigen beheer uitgegeven, gedrukt bij Smits, 's-Gravenhage, 74 pagina's met een 40-tal zwart-wit foto's en facsimilees. Gebonden in een blauw linnen band met zilverkleurige opdruk (de kleuren van de behandelde medaille).
Het behoeft nauwelijks aanbeveling om een boek, door deze beide experts geschreven, en gedrukt in een oplage van 300 exemplaren, aan te schaffen. Ik durf te voorspellen, dat over enige jaren deze uitgave reeds 'antiquarisch' zal worden aangeboden.
De inhoud van het boek is beschreven in het Nederlands èn in het Engels en beschrijft alle details van deze medailles en de aanleiding, waarvoor ze werd ingesteld: de Tweede Internationale Vredesconferentie in Den Haag in 1907.
De lijst van illustraties, voorwoord, Ter inleiding, De Haagse Vredesconferentie 1899 en 1907, de medailles voor de afgevaardigden en de toegevoegde afgevaardigden, de medaille voor de Tsaar, de herinneringsmedailles, bronnen en noten, lijst van verleende medailles, afslagen, biografie van Commandoor G. af Klint, naamregister; het lijkt bijzonder gedegen doordacht en volledig. Behoudens de inhoud geven de auteurs als het ware een voorbeeld hoe hun inziens een dergelijk boek dient te worden opgezet, en bewijzen daarmee dat ze in Nederland op eenzame hoogte bezig zijn. De jarenlange ervaring van Wagenaar en het gedegen speurwerk in archieven door Mulder resulteren m.i. in een volmaakt boekwerk over een medaille van een

thans nog immer actueel onderwerp 'het bewaren van de vrede', dat destijds d.m.v. een Vredesconferentie werd nagestreefd. De auteurs schetsen ons de identieke problematiek en geven ons een blik achter de schermen. Achter die schermen wordt met veel details samengevat wat er allemaal komt kijken bij de instelling en verlening van een onderscheiding. De auteurs laten voldoende ruimte voor een eigen oordeel van de lezer door correspondentie af te beelden, hetgeen een beeldvorming oplevert die tussen verwondering en verbijstering kan resulteren. De volledigheid van de wetenswaardigheden in hun boek vinden ze kennelijk zelf nog onvoldoende, gezien het supplement dat aan 50 presentie-exemplaren werd toegevoegd. Klachten over de kwaliteit van de maker van de medailles werden toen ook al geformuleerd, waaruit blijkt, dat men uit de geschiedenis weinig lering trekt. Het blijkt dat deze Nederlandse decoratie voor een internationaal gezelschap zeer exclusief moet worden genoemd en het bezit thans in gelijke mate. Dat is het enige nadeel van het verschijnen van dit boek, dat ik kan bedenken: In de toekomst zal de prijs voor een dergelijke medaille drastisch verhoogd zijn. Eigenlijk begrijpelijk voor een medaille voor een groepje personen, waarvan er zes de Nobelprijs voor de Vrede ontvingen!
Al met al kan ik de aanschaf van dit boek warm aanbevelen. De prijs lijkt me 'waarde- zo niet welvaartsvast'. Over geld gesproken: Dit prachtige boek werd, evenals dat van Per Thornit, gesponsord door ERU-Kaas te Woerden. Om meer dan één reden een werkelijk 'Goud-kuipje'! ERU-Kaas, wij zijn U bijzonder dankbaar.
Dit boek kan worden besteld door overmaking van *f* 37,50 plus verzendkosten t.w. *f* 44,50 op bankrekening 66.75.55.021 t.n.v. B.W. Wagenaar resp. op girorekening 60.000 t.n.v. N.M.B. met vermelding: t.g.v. rekening 66.75.55.021.

Henny Meijer

Totok in Tjimahi, door D.A. Visker. Een schets van vóór de oorlog, in het begin van de jaren dertig. Hele gewone daagse dingen die een Hollandse jongen meemaakt als hij op zijn 18e jaar in Nijmegen bij de Koloniale Reserve heeft 'getekend' voor vijf jaar en dan als soldaat-vrijwilliger van het KNIL naar Nederlands-Indië is uitgezonden. De nare jaren van het Koloniaal Werfdepôt zijn al definitief verleden tijd. Er is een geheel ander slag beroepssoldaten: de meesten onder hen zijn potentiële kaderleden. Zo is het als de jeugdige Visker na een zware selectie (crisistijd in Nederland, dus een grote toeloop voor maar weinig plaatsen) na een kort proefverband geschikt wordt bevonden en naar Indië mag vertrekken. Als vrijwilliger bij de genie komt de auteur geruime tijd te dienen in het koelere hoogland van West-Java, in het stadje Tjimahi: bijna exclusief garnizoensplaats met de grootste militaire concentratie van het KNIL.
We krijgen van Visker alle details te horen van wat er allemaal met hem en om hem heen gebeurt. En al deze dingen worden uiteraard gezien door de ogen van een ongegradueerde militair. Hij toont zich zeer opmerkzaam en een uiterst positief waarnemer. Edoch, iemand die pas uit Holland kwam: een nieuweling, een volbloed Europeaan, of een 'tòtòk', zoals men in Indië zei. Zo moet men dan ook de titel zien. Het boekje geeft geen dure krijgswetenschap en zeker geen geleerde beschouwingen. Integendeel: eenvoudige dingen over het leven in en om het kampement: gewoon het bestaan van de beroepssoldaat. Een onopgesmukt en doodeerlijk verhaal: recht toe recht aan. Voor lezers uit het oude Indië een ontroerende herkenning uit tempo-doeloe. Maar vooral voor hen die dat land en het oude KNIL nimmer hebben kunnen aanschouwen: een kostelijke openbaring: je dient gewoon een paar dagen mee en . . . je kunt er nu over meepraten, want je beleeft het. Interessant: men leest het in één adem uit.
'Totok in Tjimahi', D.A. Visker, 1985, Moesson, Den Haag, ISBN 90-70301-423, 127 blz. kaart, foto's paperback. Prijs (excl. porti) *f* 21,50. Telefonisch te bestellen bij de uitgever: 070-54 34 66.

C.A. Heshusius

Eskadrons Pantserwagens 1936-1940, door drs. J.A. Bom. Het komt echt niet alle jaren voor dat een lid van onze vereniging (en nog wel behorend tot het dagelijks bestuur) een boek publiceert. Allereerst is het werk bedoeld voor de reünisten bij de 50-jarige herdenking van de oprichting van de beide Eskadrons Pantserwagens van de Koninklijke Landmacht. Maar naast een aantal voor de intekenaars zijn nog de nodige exemplaren verkrijgbaar voor belangstellenden. Een verblijdende zaak, want de hele korte historie van de twee onderdelen is bijzonder

interessant. Zij waren immers de voorlopers van de gemechaniseerde cavalerie van na de Tweede Wereldoorlog. Wij kunnen nu, na een halve eeuw, kennis nemen van alles wat zich vanaf de oprichting en de opbouw (en ook al van de daaraan voorafgaande planning) heeft afgespeeld.
De auteur gaat, uitstekend gedocumenteerd (en naar wij weten met grote aandacht en opgewektheid) en op systematische wijze door de materie. Hier en daar ontbreekt ook een komische noot niet. Na een kernachtige inleiding van het hoe en waarom, komen we bij de organisatie, bewapening, verbindingsmiddelen, opleiding en oefening van het (eerste) eskadron. De legering wordt ook besproken. Vervolgens zien vele zaken het licht over de gebeurtenissen in de mobilisatie en de oorlogsdagen van mei 1940. Dan maken wij de opbouw van het volgende (2e) eskadron mee en de belevenissen van dit onderdeel in de mobilisatie en oorlogsdagen. Beide onderdelen waren uitgerust met de in Zweden vervaardigde Landsverk-pantserwagens. Voor een volgend (3e) eskadron en voor de pelotons pantserwagens bij de overige regimenten huzaren werd een pantserwagen van DAF in het verschiet gesteld. Enkele exemplaren kwamen nog gereed.
De oudgedienden van de eskadrons (en het Depôt Eskadron Pantserwagens) hebben na de oorlog een 'Vriendenkring' opgericht welke geregeld in reünies bijeenkomt. Men mocht ook het genoegen smaken om in 1982 een uit het buitenland verkregen Landsverk-pantserwagen ter beschikking te krijgen. Deze reed - met een bemanning van reünisten - op 7 december de Bernhardkazerne te Amersfoort binnen. De wagen mag daar blijven als herinnering aan de eerste gevechtswagens van de later geheel gemechaniseerde Nederlandse cavalerie.
De auteur is er in geslaagd om met talrijke fraaie foto's zijn werk te illustreren. Mede daardoor is het een juweel van een uitgave geworden. Het boek is opgedragen aan wijlen de ritmeester H. Wilbrenninck: hij immers was werkelijk de trait d'union tussen de vooroorlogse grotendeels bereden en de na-oorlogse, geheel gemechaniseerde cavalerie.
Het is de auteur gelukt deze beide kleine doch zo bijzondere onderdelen aan de vergetelheid te ontrukken. Hij deed dat op zeer loffelijke wijze.
'Eskadrons Pantserwagens 1936-1940', door drs. J.A. Bom, eigen uitgave, 144 blz., formaat A 4, ingenaaid, rijk geïllustreerd en met kaarten. Bestellen bij de auteur zelve door overmaking van *f* 25,- plus *f* 7,50 verzendkosten op zijn postrekening 17 62 838 te Wassenaar met vermelding van het aantal exemplaren. ISBN 90-9001-208-7. Druk: De Ram, Amstelveen.

C.A. Heshusius

ZOJUIST VERSCHENEN:

Handel en wandel in de dertiende eeuw (ISBN 90-6707-112-9 en 90-71066-04-5), Muiderberg 1986, 140 pgs., geïllustreerd.
Hierin onder andere van interesse voor onze leden: drs. M. Slingerland, Wie zal dat betalen? De financiering van graaf Floris' machtspolitiek.
De enthousiaste vrouwelijke auteur van deze studie heeft zich als eerste er zich eens in verdiept waar toch een graaf als Floris V zijn vele geld vandaan haalde om oorlog te voeren. Op intrigerende wijze heeft zij kans gezien over deze materie uit allerlei (maar schaarse) bronnen veel te weten te komen over de kosten van oorlogsvoering in de 13de eeuw en de bronnen, waar de graaf bijvoorbeeld geld kon lenen. Een totaal nieuwe benadering van krijgshistorie! Uitstekend hierop aan sluiten in hetzelfde boek: prof.dr. H. Enno van Gelder, De Hollandse munt in de dertiende eeuw en prof.dr. W. Prevenier, Aan de vooravond van een 'nieuwe tijd'. De Nederlanden in de dertiende eeuw.
Verder in het boek studies over Reizen in deze eeuw (dr. J.v. Herwaarden), Handel en scheepvaart (dr. D. Ellmers), de Ridderromans (drs. A.L.H. Hage: vooral over de taktische oorlogsvoering), de positie van de Vrouw (prof. jvr. Van Winter), medische kennis (prof.dr. Jansen-Sieben) en een 13de eeuws toneelstuk (dr. Stuip en dr. Vellekoop).
Het fraai uitgevoerde boek kost in de boekhandel *f* 39,50. Op introductie van Afdelingscorrespondent 13 (Kl. Sierksma) is het boek voor onze leden te koop voor *f* 32,50 (incl. porto). De voorraad is beperkt, dus eventueel snel bestellen (geen geld sturen). Adres: zie pag. 2 omslag!

Muiderberg Kl. Sierksma

De Nederlandse Koopvaardijvloot in de Tweede Wereldoorlog, L.L. von Münching, deel 2, Uitgave: Den Boer, Middelburg.
Een poosje geleden deelde de heer Von Münching mij mee, dat het tweede deel van *'De Nederlandse Koopvaardijvloot in de Tweede Wereldoorlog'* was uitgekomen. Toen hij het ging schrijven, vond hij, dat na veertig jaar van beëindiging van de oorlog, na zo'n lange tijd een probleem de vraag is, of je in staat bent de situaties van toen voldoende te kunnen indenken. 'Je leeft er niet meer zo in', was zijn conclusie.
Bij het lezen van dit boek, en vooral nu mij gevraagd is hierover een beoordeling te geven, moet ik steeds aan dit probleem van hem denken. Veertig jaar na 1945. Ik dacht, dat je deze vraag bij elke studie en publicatie van een tijdperk uit de geschiedenis hebt. Je inleven in de feiten en de situaties. Nu, ik geloof, dat hij daarin geslaagd is. Juist de objectiviteit, de feitelijkheden volgen, is je richtsnoer. Ik ben dankbaar, dat thans beide delen verschenen zijn over onze koopvaardijvloot en zij die haar bemanden. Ik zeg erbij, dat hij in de eerste plaats de Nederlandse zeeman, maar ook het Nederlandse volk als geheel voor thans en in de toekomst een grote dienst heeft bewezen. Ik hoop, dat het hem gelukt, en ik twijfel daaraan niet, ook over de eerste wereldoorlog een boek van een dergelijk formaat te schrijven. Want over de eerste wereldoorlog en de koopvaardij bezitten we niet zo heel veel literatuur. Voornamelijk het boek van kapitein J.H. Hoogendijk.
Behandelt Von Münching in zijn eerste deel Tweede Wereldoorlog koopvaardij praktisch de chronologische volgorde van gebeurtenissen, in deel twee vormen de twaalf hoofdstukken ieder voor zich een onderwerp apart. Ieder hoofdstuk is eigenlijk een klein boek op zichzelf. In de Tweede Wereldoorlog was de Nederlandse koopvaardijvloot ingevoegd (wel onder eigen vlag) in het geheel der Geallieerde vloten.
Al direct in het eerste hoofdstuk komt dat duidelijk naar voren. Het gaat daarin over 'De scheepvaart in de Caraïbische Zee van augustus 1939 tot het uitbreken van de oorlog met Japan', einde 1941. Hier staat dus niet louter het Nederlandse schip en zijn bemanning centraal. Het gaat over De Scheepvaart in dat gebied. De Caraïbische Zee was 'het paradijs der Duitse duikboten', waarin admiraal Dönitz zich kon verlustigen, altans geruime tijd. Wij vochten in Geallieerde gemeenschap en dat heeft Von Münching goed laten uitkomen. Nauwkeurig, ik zou haast zeggen minutieus geeft hij de feiten, niet alleen wat onze schepen overkwam, maar ook de schepen der Geallieerden. Het hoofdstuk over de oorlog in de Caraïbische Zee is niet zozeer een verhaal, het is een verhaal in nauwkeurige documentatie geschreven. Het is bijna statistisch. Je leest de naam van het schip, nationaliteit, grootte, route, plaats van de ramp, omgekomenen en dat waren er velen. Van sommige schepen is de oorzaak, plaats van de ramp, datum en omstandigheden eerst lange tijd na de oorlog bekend geworden. Ik denk aan het Nederlandse stoomschip Poseidon van de Koninklijke Nederlandse Stoomboot Mij. Het is een verschrikking als je het leest.
Zo geeft elk der twaalf hoofdstukken zijn eigen visie en feiten. Von Münching heeft veertig jaar nodig gehad om aan voldoende gegevens te komen. Daarbij bronnen die pas na tien jaar of langer na de oorlog tot zijn beschikking konden komen, en dan nog de tijd die de bewerking ervan opeiste. Zo heeft hij een studie gegeven over de kustvaart in de oorlog, over scheepjes niet groter dan 500 bruto register ton. Scheepjes waarvan de meeste in de gevaargebieden der Britse kust zich ophielden. Voorts schrijft hij over twee havens, Bari, een Italiaanse haven aan de Adriatische Zee, en Bombay in India. Havens, die ver van elkaar liggen, waar in elk der havens zware explosies plaats hadden, waarbij schepen en opvarenden gewoon vernield werden.
Hij wijdt gegevens aan operaties op Nieuw-Guinea, maart 1942, waarbij schepen van de Koninklijke Pakketvaart Mij. betrokken waren. Operaties onder de Amerikaanse generaal Mac Arthur.
Een apart hoofdstuk wijdt hij aan Nederlandse sleepboten, betrokken bij de invasie in Normandië, juni 1944. Ook politieke achtergronden daarbij hebben zijn belangstelling. In Normandië werden onder het geschut van de vijand havens gebouwd, waar landingen plaats hadden, waar reparaties konden worden uitgevoerd, havens beschermd door een machtige vloot van geallieerde oorlogsschepen en vliegtuigen.
Ik kan zo nog wel een poosje doorgaan, ik zou zeggen: lees dit boek, doe er uw voordeel mee, krijg begrip voor de omstandigheden waarin de zeeman en de militair vochten om de Geallieerde volken voedsel, oorlogsmateriaal en de eindoverwinning te bezorgen. Ik hoop, in het algemeen, dat deze boeken door ons volk worden gelezen om, als sommigen van U het nog niet zouden hebben, begrip te krijgen en zich in te leven wat het is oorlog te voeren op de wrede zee.
W.E. van Popta

BESTUURSMEDEDELINGEN

8e Opgave van wijzigingen op de ledenlijst van 1 juni 1986:

Nieuwe leden:
Bos, P.J., Robijnhorst 1, 2592 TO 's-Gravenhage algemeen
Dullemen, Drs. B.J.R. van, Sytwinde 49, 2631 GR Nootdorp 11
Straten, F.C. van, Quellijnstraat 15[1], 1072 XM Amsterdam 3, 4 en 5

Adreswijzigingen (oude adres vervangen door):
Arens, J.H., Aalscholverstraat 27, 1411 XG Naarden
Lemstra, W.A.E.J., P.O. Box 3035, Seoul - Republic of Korea
Nederlandse Genealogische Vereniging, Postbus 976, 1000 AZ Amsterdam

Correctie:
Zonneveld, D., Postbus 97683, 2509 GB 's-Gravenhage, belangstelling is uitsluitend KMC/GNK

Overleden:
Tot ons leedwezen zijn de volgend leden van onze vereniging in april overleden:
Six, Jhr. P.J. (MWO 4) 'Jachtlust', Leeuwenlaan 42, 1243 KA 's-Gravenland
Zalmé, Mr. P.J.P.L., Robertaland 22, 2591 HZ 's-Gravenhage

Ledenbestand:
na 7e opgave van wijziging: 410
8e opgave van wijz.: + 3 - 2
actuele leden per 20/6: 411

(LUSTRUM) JAARVERGADERING 1986

De jaarlijkse algemene ledenvergadering zal in het lustrumjaar 1986 plaatsvinden op **zaterdag 25 oktober a.s.**
Het bestuur is bijzonder verheugd, dat de directeur van het Militaire Luchtvaart Museum te Soesterberg opnieuw toestemming heeft gegeven deze vergadering in dit prachtige museum te mogen houden. Een sfeervollere ambiance is nauwelijks denkbaar.

In het jaarlijks gehanteerde programma zijn enige wijzigingen aangebracht. Zo zal er dit jaar i.v.m. de grote lustrumtentoonstelling in het museum Flehite te Amersfoort geen thema-expositie worden ingericht. Voorts is de lezing van het programma afgevoerd, deze zal voortaan gehouden worden op de jaarlijkse filmdag in maart. De vrijgekomen tijd kan dan worden benut voor de ruilbeurs en de veiling t.b.v. de Stichting Diekerhoff-fonds. Het bestuur hoopt met genoemde wijzigingen de leden nog meer in de gelegenheid te stellen met elkaar te ruilen en van gedachten te wisselen. De oproep voor de veiling t.b.v. de Stichting Diekerhoff-fonds treft U elders in dit nummer aan. Als veilingmeester zal opnieuw optreden ons bestuurslid de generaal-majoor van het Wapen der Koninklijke Marechaussee b.d. F.J. van Lier.

Dagindeling jaarvergadering:

08.00-09.45: Inrichten ruilbeurs
10.00 uur: Opening en start ruilbeurs
13.00 uur: Lunch
14.00 uur: Veiling t.b.v. de Stichting Diekerhoff-fonds
15.30 uur: Pauze
16.00 uur: Jaarlijkse algemene ledenvergadering
17.00 uur: Sluiting.

AGENDA voor de 20ste Algemene Ledenvergadering:

1. Opening
2. Notulen van de 19de Algemene Ledenvergadering (zie *'Mars et Historia'*, 19de jrg. nr. 6. nov./dec. 1985)
3. Stichting Diekerhoff-fonds
4. Financieel overzicht 1985 (elders in dit blad)

5. Verslag kascommissie 1985-1986
6. Benoeming kascommissie 1986-1987
7. Jaarverslag van de secretaris (elders in dit blad)
8. 'Mars et Historia'
9. Bibliotheek
10. Vierde lustrum
11. Bestuursmutaties (*volgens rooster* zijn aan de beurt om af te treden de heren drs. J.A. Bom (penningmeester) (herkiesbaar) en B.W. Hopperus Buma (niet herkiesbaar).
    Namen van eventuele candidaten dienen **vóór 13 september a.s.** gesteund door de handtekeningen van tenminste 10 leden in het bezit te zijn van de secretaris.
12. Rondvraag
13. Sluiting.

JAARVERSLAG VAN DE SECRETARIS (periode juli 1985-juli 1986)

A. Bestuur: gedurende dit verslagjaar zijn twee wijzigingen in het bestuur te melden:
- Ons zeer gewaardeerd medebestuurslid, de heer H. Ringoir ontviel ons helaas op 22 september;
- De heer F.J. van Lier werd in de bestuursvergadering van 7 maart tot vicevoorzitter gekozen.

B. Correspondentschappen:
afd.1: Deze vacature wordt nu vervuld door drs. J.P.C.M. van Hoof v.w.b. de periode tot 1813 en door de heer E.H. Brongers v.w.b. de periode na 1813.
afd. 3: Naast de heer F.A.Th. Smits Jr. is de heer M. Talens correspondent geworden van deze afdeling;

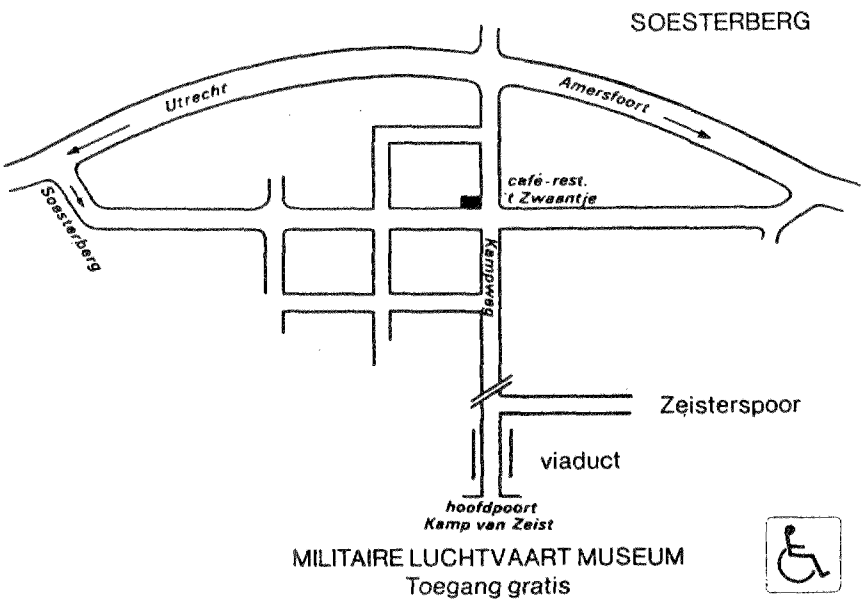

PLATTEGROND TOEGANGSWEGEN SOESTERBERG

Busdiensten naar Soesterberg:

LIJN 77: Baarn - Utrecht via Huis ter Heide, De Bilt. Halte Soesterberg, Kampweg.
lijn 52: Utrecht - Amersfoort via Laan van Vollenhoven, Zeist. Halte 't Zwaantje, Soesterberg.
LIJN 55 en 56 om en om:
LIJN 55: Amersfoort via busstation Zeist naar Driebergen.
LIJN 56: Amersfoort via busstation Zeist naar Doorn en Wijk bij Duurstede. Halte 't Zwaantje, Soesterberg.

afd. 10: Prof.dr. H.P.L. Harms Vogts zag zich helaas genoodzaakt m.i.v. 1 mei 1986 zijn afdelingscorrespondentschap te beeindigen;
afd. 16: De heer G. van Zuijdam heeft zich bereid verklaard dit correspondentschap op zich te nemen.
De overige correspondentschappen bleven ongewijzigd.

C. Evenementen:
De volgende evenementen vonden plaats in het verslagjaar:
- **14 september 1985:** Najaarsexcursie naar Ommen en Hattem, georganiseerd door de heer J.C. van Senden, Een 25-tal leden nam aan deze zeer interessante excursie deel, waarbij o.a. het Nationaal Tinnen Figuren Museum te Ommen werd bezocht. Na een bijzondere broodmaaltijd, waarbij de heren C.A. Heshusius en J.C. van Senden iets vertelden over Daendels en de heer De Waal over bodemonderzoek in Hattem, bezichtigden we het Daendelshuis en wandelden vervolgens door het oudste gedeelte van Hattem.
- **22 maart 1986:** Filmdag in het Militaire Luchtvaart Museum te Soesterberg. Deze dag werd bezocht door 54 belangstellenden. De films en dias waren zeer de moeite waard. Vertoond werden een aantal films resp. over de eerste drie jaren van de tweede wereldoorlog en over de Landmacht in de jaren dertig en zestig, uitgezocht door drs. P.C.J.M. van Hoof. Verder een film over Nederlands-Indië met uitleg door de heer C.A. Heshusius en tenslotte dia's over het Papua Vrijwilligerskorps, gemaakt en verklaard door drs. M.J. Lohnstein.
- **1 mei 1986:** Voorjaarsexcursie naar Texel, georganiseerd door drs. J. Nuis. Een recordaantal leden en introducees nam er aan deel, ruim 60 personen! Voor een aantal de eerste kennismaking met Texel. We troffen een prachtige warme dag en kregen een bijzonder programma aangeboden.
  Na de ontvangst door de commandant van de Joost Dourleinkazerne zagen we een film over het Korps Mariniers. Na de 'nassi'lunch waren er vlieg- en vaardemonstraties door mariniers.
  Verder een boeiende voordracht over de strijd van de Georgiërs op Texel, gehouden door de heer J.A.C. Bartels. Tenslotte was er een interessante excursie per bus over het eiland, onder leiding van de heren Bartels en Kalkman.

D. Bibliotheek:
Hierover zijn geen bijzonderheden te melden.

E. Vergaderingen:
Het algemeen bestuur heeft in het verslagjaar acht maal vergaderd, waarvan eenmaal met de afdelingscorrespondenten. Evenals vorig jaar was de laatstgenoemde vergadering bij de heer J.A. Albarda te Hilversum. De overige vergaderingen werden gehouden te Den Haag (2), Rotterdam (1), Vlissingen (1), Breda (1), Delft (1) en Buren (1).
De algemene ledenvergadering werd op 12 oktober 1985 gehouden in het Militaire Luchtvaart Museum te Soesterberg. Er waren ook een ruilbeurs en een thema-expositie *'Napoleon'*, ingericht door de heer Joh. Schaede, dr. N. Vels Heijn hield een lezing over *'De slag bij Waterloo'*. De veiling t.b.v. de Stichting *'Diekerhoff-fonds'* werd geleid door de heer F.J. van Lier. Het geheel werd georganiseerd door ons medebestuurslid, de heer J. van den Berg.

F. Correspondentie en contacten:
Onze vereniging werd bij diverse gelegenheden vertegenwoordigd, o.a. bij de open dagen bij de Marine, de Luchtmacht en de Landmacht.
Aan Z.K.H. Prins Bernhard der Nederlanden werd een telegram gezonden tijdens onze ledenvergadering en op 29 juni 1986 werd een gelukstelegram gezonden ter gelegenheid van de 75ste verjaardag van onze Beschermheer.

P.H.Th. Dumont

GEZOCHT:

Foto's van Nederlandse wings en parachutisten emblemen vanaf Tweede Wereldoorlog tot heden, liefst van para's in uniform, worden geretourneerd indien gewenst.
Tevens verdere info omtrent uniformen en emblemen gewenst.
Willem de Boo, Van Ostadestraat 45, 4501 KR OOSTBURG, 01170-5110 (alleen weekend).

FINANCIEEL OVERZICHT VAN DE PENNINGMEESTER

STAAT VAN BATEN EN LASTEN

	1985		1984	
BATEN	f	f	f	f
Contributie	13.148,25		10.029,22	
Rente	975,48		1.049,09	
Advertenties	500,--		550,--	
Resultaat verkopen en evenementen	389,71		645,80	
Totaal baten		15.013,44		12.274,11
LASTEN				
Druk-, verzend-, en overige kosten MARS ET HISTORIA	14.673,70		11.456,03	
Bestuurs- en algemene kosten	383,05		226,--	
Verenigingsdrukwerk	-		-	
Portokosten	791,70		533,10	
Totaal lasten		15.848,45		12.215,10
Onttrekking resp. toevoeging aan het kapitaal		(835,01)		58,98

BALANS

	31-12-1985	31-12-1984
	f	f
Waarborgsom PTT	50,--	50,--
Te vorderen contributie 1985 resp. 1984	35,--	35,--
Overige vorderingen	85,50	663,50
Bank	4.527,19	3.092,33
Giro	1.744,10	4.011,46
Beleggingsrekeningen	13.041,55	12.649,09
	19.483,34	20.501,38
Kapitaal	13.233,69	14.068,70
Reserve "Diekerhoff Fonds"	941,50	941,50
Overlopende kosten MARS ET HISTORIA	2.100,--	2.699,13
Vooruitontvangen contributie 1985 resp. 1984	105,--	260,--
Overige schulden en nog te betalen kosten	3.103,15	2.532,05
	19.483,34	20.501,38

Drs. J.A. Bom

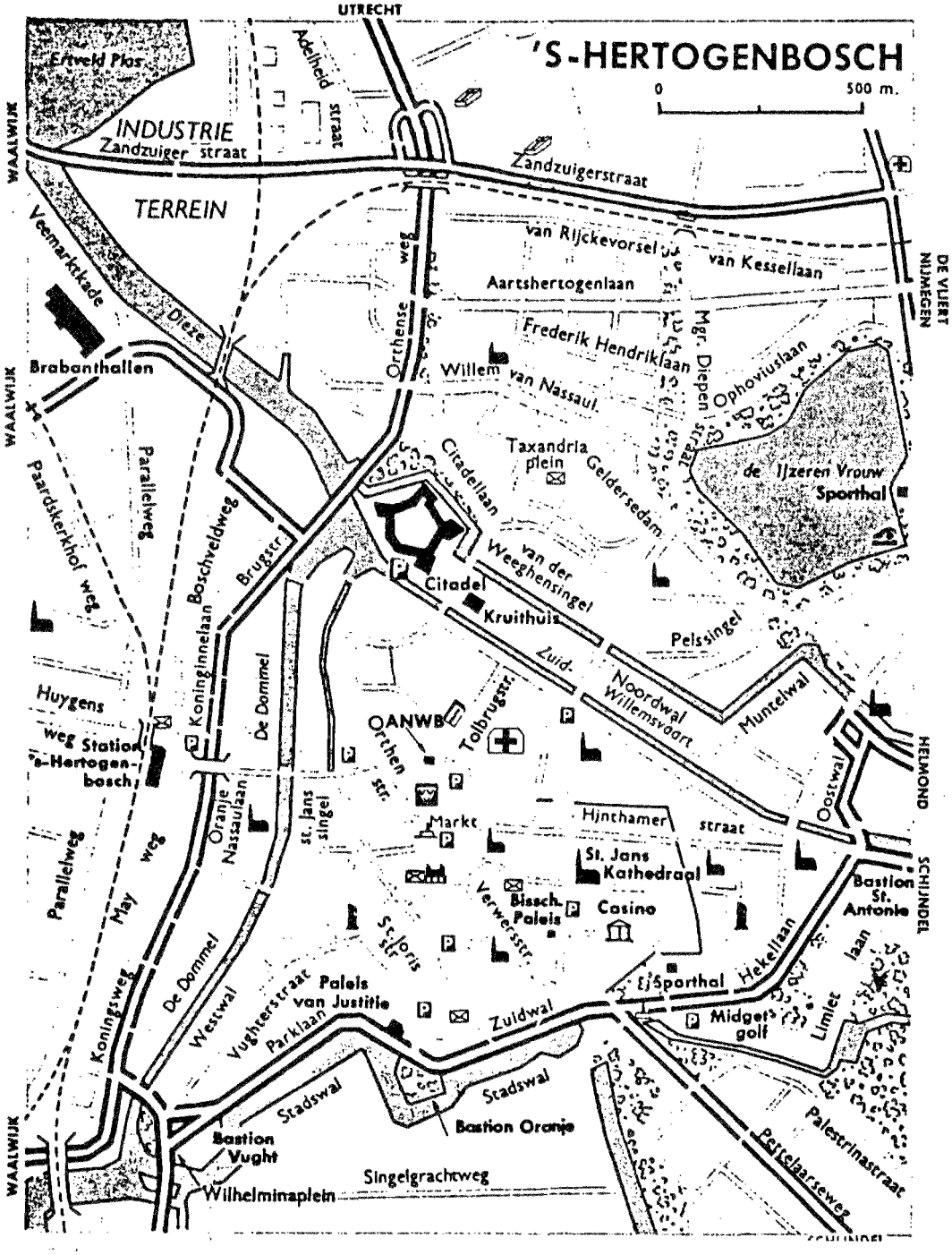
'S-HERTOGENBOSCH
0
500 m.
UTRECHT
WAALWIJK
DE VLIERT NIJMEGEN
HELMOND
SCHIJNDEL
Ertveld Plas
INDUSTRIE
TERREIN
Zandzuiger straat
Adelheid straat
Zandzuigerstraat
van Rijckevorsel
van Kessellaan
Aartshertogenlaan
Frederik Hendriklaan
Mgr. Diepen straat
Ophoviuslaan
Willem van Nassaul
Orthense weg
Veemarktkade
Dieze
Brabanthallen
Paardskerkhof weg
Parallelweg
Boschveldweg
Brugstr.
Koninginnelaan
Citadellaan
Taxandria plein
Geldersedam
de IJzeren Vrouw
Sporthal
van der Weeghensingel
Citadel
Kruithuis
Pelssingel
Zuid-Noordwal
Willemsvaart
Muntelwal
Huygens weg
Station 's-Hertogenbosch
De Dommel
ANWB
Orthen str.
Tolbrugstr.
Oostwal
Oranje Nassaulaan
st. Jans singel
Markt
Hinthamer straat
St. Jans Kathedraal
Bissch. Paleis
Casino
Verwersstr.
Bastion St. Antonie
Parallelweg
May weg
Koningsweg
De Dommel
Westwal
Vughterstraat
Parklaan
Paleis van Justitie
St. Joris str.
Sporthal
Hekellaan
Limietlaan
Midgetsgolf
Zuidwal
Stadswal
Stadswal
Bastion Oranje
Bastion Vught
Wilhelminaplein
Singelgrachtweg
Pettelaarseweg
Palestrinastraat

NAJAARSEXCURSIE ZATERDAG 4 OKTOBER 1986

Dat gaat naar Den Bosch toe!

In dit geval onze vereniging met de lange naam. Zoete Lieve Gerritje en de eerste boer de beste zullen we daar (in steen) ontmoeten en de brandewijn met suiker in natura genieten.
De moerasdraak, zoals de vesting in de tachtigjarige oorlog genoemd werd, heeft echter veel meer dat de moeite van een flinke wandeling waard is. Om hierover een summier idee te geven, een korte routebeschrijving.

We worden ontvangen in de kantine van het Rijksarchief, ondergebracht in de kortgeleden schitterend gerestaureerde Citadel (1640). Vandaar lopen we via het Kruithuis (1620) langs de Noordwal en steken dwars door naar de St. Jan, die we alleen van buiten bekijken.
In de schaduw van de kathedraal gebruiken wij de lunch. Hierna gaan we over op het inundatiegebied van de vesting en het Bastion Vught.
De vermoeide wandelaar kan hier even rusten door op Boze Griet te gaan zitten. Dit is waarschijnlijk het grootste kanon dat ooit (1512) in ons land is gemaakt. We zien ook de Mortelkazerne (1740) en steken weer door naar de Westwal naar de Berewoutkazerne (1740).
Van hier wandelen we naar de Uilenburg, een fraai gerestaureerde stadswijk en embarkeren voor een rondvaart over de Binnendieze.
Dit riviertje loopt met een paar vertakkingen door de stad en is voor een deel overkluisd. Dit rivierstelsel wordt thans gerestaureerd en een deel is weer bevaarbaar.
We debarkeren aan de voeten van Zoete Lieve Gerritje en wandelen langs de Oude Haven terug naar de Citadel.
Wij maken tijdens de wandeling gebruik van een stadskaart uit 1750, waarbij zal blijken dat het stratenplan van de stad vrijwel ongewijzigd is.

Tijdschema 4 oktober 1986:

10.00-10.45 uur: Ontvangst met koffie in de Citadel
10.45-11.00 uur: Korte lezing over de historie van de vesting
11.30-12.30 uur: Wandeling
12.30-13.30 uur: Lunch
13.30-15.00 uur: Wandeling
15.00-16.00 uur: Rondvaart
16.00-16.30 uur: Wandeling naar Citadel.

Kosten: *f* 25,- per persoon.
U kunt zich opgeven door dit bedrag over te maken op postgiro 29 40 790 van de NVMH te Wassenaar met vermelding van *'Najaarsexcursie 1986'*.
Bij de Citadel is parkeergelegenheid, aangeduid op de plattegrond met P. De Citadel is van het station NS te 'sHertogenbosch te bereiken met bus 3, die daarover ongeveer 15 minuten rijdt. Ook een wandeling van het station naar de Citadel aan de hand van de plattegrond zal ongeveer 15 minuten duren.
De leiding van de excursie is in handen van ons lid J.H. van Ee.
(Plattegrond 's-Hertogenbosch op pag. 140).

LEDENWERVING

Presentatie 'Mars et Historia' op de 'Open dagen' van de Koninklijke Marine, Land-en Luchtmacht

Dit jaar heeft *'Mars et Historia'* zich met een drieluik voor het eerst gepresenteerd op de Nationale Vlootdagen die op 20, 21, en 22 juni j.l. in Den Helder werden gehouden en op de *'Open dag'* Landmacht die op 5 juli j.l. te Ermelo plaatsvond. Genoemde presentaties, welke verzorgd werden door Mw. P.H.Th. Dumon en de heren J. Bloemendaal, C. Blijleven en J. van den Berg (vlootdagen) en de heren B.C. Cats en A.G. Westendorp (Ermelo), waren bijzonder succesvol. Tal van geïnteresseerden werden van informatiemateriaal voorzien.
De presentatie 1986 wordt afgesloten met de *'Open dag'* van de Koninklijke Luchtmacht, die op zaterdag 20 september a.s. op de Vliegbasis Eindhoven zal plaatsvinden.
Uiteraard zijn al deze aktiviteiten een zware belasting voor de ledenwervingscommissie. Vandaar, dat het bestuur het zeer op prijs zou stellen, indien een aantal leden zich beschikbaar stelt om op de *'Open dagen 1987'* te assisteren.
U kunt zich opgeven bij de heer B.C. Cats, Claudiagaarde 72, 1403 JR BUSSUM.

OP NAAR DE 500 LEDEN!!

Het Militaire Luchtvaart Museum op het Kamp van Zeist te Soesterberg is de trotse bezitter van deze Republic F-84F Thunderstreak.
De jaarlijkse algemene ledenvergadering zal op 25 oktober a.s. in dit museum plaatsvinden.

Aanmeldingsformulier

JAARLIJKSE ALGEMENE LEDENVERGADERING

Ondergetekende, ...(naam)

.....(adres) .....(woonplaats)
zal de jaarlijkse algemene ledenvergadering op 25 oktober a.s. bijwonen.
Hij/zij*) neemt als introducé(e)(s) mee ..... personen.
Hij/zij*) zal de kosten (*f* 20,- per persoon met lunch of *f* 5,- per persoon zonder lunch) vooraf gireren/per bank*) overmaken aan de penningmeester van 'Mars et Historia' te Wassenaar, giro **2940790** of bankrekening **658212125** van de NMB te Wassenaar.
Hij/zij*) wenst wel/niet*) te beschikken over tafelruimte t.b.v. de ruilbeurs.

Hij/zij*) stelt onderstaande artikelen ter beschikking voor de veiling t.b.v. de *'Stichting Diekerhoff-fonds'*:.....

.....

.....

.....

(eventueel vervolgen met bijlage(n))

(plaats) ..... (datum).....

Handtekening: .....

*) Doorhalen wat niet gewenst is.
Vóór 25 september a.s. opsturen naar J. van den Berg, Cronestein 85, 2804 EL Gouda.
(Indien U ons mooie blad niet wilt beschadigen, gebruik dan een briefkaart.)

Stichting
'VERJAARDAG PRINS BERNHARD'

Namens heel velen zijn op 29 juni 1986 aan Z.K.H. Prins Bernhard voor diens 75ste verjaardag door het bestuur van de *'Stichting Verjaardag Prins Bernhard'* een aantal geschenken aangeboden. Deze bestaan uit het verbeteren en moderniseren van het zoutwaterzwembad in Porto Ercole, dat door de Stichting vijf jaar geleden aan de Prins is geschonken.
Voorts werd de Prins vanwege de Stichting aangeboden:
de instelling (bij K.B. van 24 juni 1986) aan de Rijksuniversiteit van Utrecht van een BIJZONDERE LEERSTOEL in de internationale aspecten van NATUURBESCHERMING.
Tenslotte is een groot schilderij van Prins Bernhard in uniform van Generaal der Grenadiers aangeboden. Het schilderij is vervaardigd door de schilder J.C. Brinkworth uit Loosdrecht.
In zijn toespraak tot de jarige Prins zei de voorzitter van de Stichting W.A.H.C. Boellaard onder andere:
'De LEERSTOEL is een uiting van bewondering en dank voor het onvermoeid en succesvol werken van de Prins voor de NATUURBESCHERMING op deze aarde, en het schilderij is een herinnering aan het vele dat hij in oorlog en vrede voor het VERZET en de KRIJGSMACHT heeft gedaan.'
Het schilderij werd door Prinses Juliana onthuld. Zij kreeg evenals de Prins een zilveren gedenkpenning, gesneden door de beeldhouwer W. Verbond.

VERZAMELBAND 'MARS ET HISTORIA'

Raken bij U ook steeds nummers van 'Mars et Historia' zoek of hangen ze scheef in Uw boekenkast, ja? Welnu, het bestuur heeft de hand kunnen leggen op een uniek opbergsysteem tegen een zeer aantrekkelijke prijs.
Er is echter één maar aan verbonden. Genoemde lage prijs is alleen haalbaar, indien er minimaal op 500 bandjes wordt ingeschreven.
Via onderstaande bon kunt U bestellen. Zodra er voldoende bestellingen zijn geplaatst, gaat de order de deur uit.
Indien de belangstelling te gering is, zal het door U gestorte bedrag worden gerestitueerd.
NIET WACHTEN, BESTEL NU!!!

Ondergetekende, ... (naam)

..... (adres) ..... (woonplaats)
ontvangt gaarne één bandje à *f* 15,-*)
twee bandjes à *f* 14,-*)
drie bandjes à *f* 13,-*)
Hij/zij*) zal het totaalbedrag *f* 15,-, *f* 28,-, *f* 39,-*) overmaken aan de penningmeester van 'Mars et Historia' te Wassenaar, giro **2940790** of bankrekening **65821 21 25** van de NMB te Wassenaar.

(plaats) ..... (datum) .....

Handtekening .....

*) Doorhalen wat niet gewenst is.

Vóór 20 oktober a.s. opsturen aan J. van den Berg, Cronestein 85, 2804 EL GOUDA.

(U mag ook gebruikmaken van een briefkaart)

Ruiter te paard 1852.

J. Hoynck van Papendrecht

LID VAN ONZE VERENIGING EXPOSEERT TE UTRECHT

De tentoonstelling 'Honderd jaar Utrechts kazerneleven 1829-1929' is het produkt van de verzamelwoede die de Utrechter Joop Zijderveld al vanaf zijn kinderjaren opbrengt. Zowel in tijdspanne als in onderwerpen moest hij zichzelf beperken en daarom houdt zijn verzameling bij de jaren dertig op en gaat het vooral om militaria die te maken hebben met het KNIL en de stad Utrecht. Daar werd de eerste kazerne gebouwd in 1829.
Utrechts burgemeester, mevrouw drs. M.W.M. Vis-van Gortel, opende vrijdag de expositie in het kantoor van de Crediet- en Effectenbank, Kromme Nieuwe Gracht 6. Tot 4 oktober is de verzameling te zien van maandag tot en met vrijdag tussen 9.00 en 16.00 uur.

(Overgenomen uit de 'defensiekrant' van 17 juli j.l.)

BELANGRIJKE MEDEDELING

Zoals U elders in dit nummer kunt lezen, verschijnt op 13 september a.s. het door ons lid J.A.C. Bartels geschreven boek

'JAN HOYNCK VAN PAPENDRECHT 1858-1933'.

De winkelprijs van dit schitterend uitgevoerde boek - o.m. 16 pagina's kleurendruk - bedraagt *f* 95,-. Leden van 'Mars et Historia' kunnen dit boek echter tegen een speciale prijs van *f* 75,- (+ *f* 7,- verzendkosten) bestellen.
Indien U van dit unieke aanbod gebruik wenst te maken, bestel dan vóór 15 oktober a.s. door middel van een bank- of giro-overschrijving ten bedrage van *f* 82,- op banknummer 658212125 Nederlandsche Middenstandsbank te Wassenaar of gironummer 2940790 penningmeester 'Mars et Historia'.
Wilt U de verzendkosten besparen, dan kunt U het boek ook afhalen bij de verenigingsstand op de jaarvergadering te Soesterberg (25 oktober a.s.). Wel even vermelding op Uw overschrijving.

J. Hoynck van Papendrecht

(Vervolg van pagina 116)

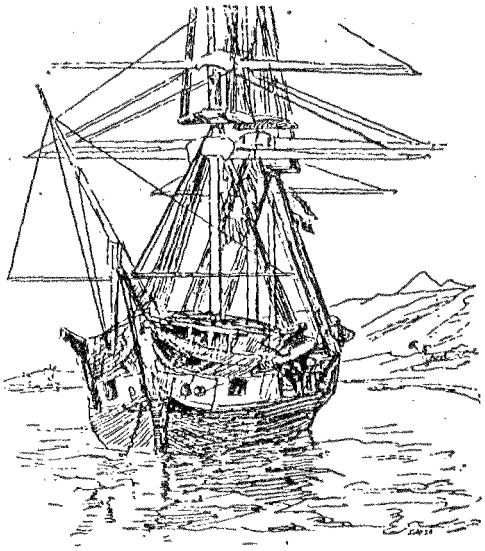

Nog enkele tekeningen van J. Hoynck van Papendrecht, gebruikt door A. Werumeus Buning.

(Alle afbeeldingen komen uit de collectie van de auteur.)

LEDEN VRAGEN

DE ONDERSCHEIDINGSVAANDELS BIJ DE GARDES D'HONNEUR DER MARINE IN AMSTERDAM (1810-1814)

In juli 1810 werd in het nieuwe Departement van de Zuiderzee een Garde d'Honneur der Marine voor de stad Amsterdam opgericht. Sinds de annexatie van Holland bij het Franse Keizerrijk was Amsterdam de rang toebedeeld van *'Derde Stad van het Keizerrijk'*. Er bestond reeds een *'garde nationale'*, genoemd Garde Soldée, bestaande uit een bataljon en een escadron, die vooral optraden bij de verdediging van Naarden in 1813.
De Garde d'Honneur, gevormd door mariniers, had als bijzonderheid dat hij was samengesteld uit 4 divisies, die elk de naam droegen van een vermaard Hollands, c.q. Frans zeeman; ze heetten Tromp, De Ruyter, J. Bart en Forbin. De vernoeming van admiraals gaf als het ware de Hollands-Franse samenwerking aan, want elk onderdeel voerde een eigen onderscheidingsvaandel (of eigenlijk: -vlag), die geheel was gemodelleerd naar Frans patroon.

De traditionele Hollandse kleuren - toch altijd al gevoerd door de mariniers - rood-wit-blauw in gewone banen werden een kwartslag gedraaid tot banen, evenwijdig aan de vaandelstik blauw/wit/rood. Op de witte baan kwam de keizerlijke adelaar te staan, met er boven een (vereenvoudigde) keizerskroon (namelijk ontleend aan . . . het Amsterdamse stadswapen!), omgeven door twee groene olijftakken. De adelaar stond op een bundel bliksemschichten en had in de bek een donkergroen getint lint, waarop in gouden letters de divisienaam. De vaandelstok werd bekroond door een ijzeren, ruitvormige piek. De afmeting van de vaandels was ongeveer 0,30 x 0,40 m.

Deze gegevens werden verstrekt door de heer Pierre Charrié, die ik niet kon antwoorden op zijn vraag, of dit Garde d'Honneur korps van Mariniers ooit werkelijk betrokken is geweest bij militaire optredens in die tijd. Kan iemand mij helpen?

Muiderberg Kl. Sierksma

9e Opgave van wijzigingen op de ledenlijst van 1 juni 1986:

Nieuwe leden:
Boon, W.H.C., Baljuwstraat 29, 1785 SC Den Helder
militaire historie in het bijzonder 15 en 19
Boonstra, H., de Ara 31, 7609 AJ Almelo
2, 3, 5, 6, 13, 18
Burg, C. van der, Cederstraat 145, 2404 VG Alphen a/d Rijn 2, 11, 15, 23
Dollekens, W.G.T., Mr. Dr. Jonkerlaan 20, 1761 GD Anna Paulowna
11, 14 Ned. Indië, Korea
Engeland, E.A.J. van, Slingerbeekstraat 14, 1784 DA Den Helder
1, 3, 5, 9, 10, 14, 15, 16, 20 en 23 hoofdinteresse 4
Jong, I.M. de, Westeinde 79, 2211 XR Noordwijkerhout 1, 2, 3, 4, 5, 12
Kauffman, H.Th.M., Rietzoom 188, 2804 CZ Gouda
Luchtvaarthistorie, in het bijzonder 19
Sint, F.A., Eendrachtskade zz a/b 'de Prauw', 9726 CX Groningen
3, 5 (van de Ned. bereden onderdelen) en 20
Spekking, W.A., Schipbeek 21, 1273 MJ Huizen 2, 3, 6, 11, 20, 21
Veen, H. van, Ledig Erf 5, 3582 EA Utrecht
Kl. alg., KMar., Rijkspol., Rijkswacht, Carabinieri, 15, 23, Garde Gren. & Garde Jagers, Household Division (Guards(Royal Navy & Marines
Zoest, A. van, Diezestraat 27, 1784 XG Den Helder algemeen doch in bijz. 5

Adreswijzigingen (oude adres te vervangen door):
Boudewijn, R., Postbus 211, 4190 CE Geldermalsen
Doornebal, P.J., Raaphorstlaan 25 flat 28, 2245 BH Wassenaar
Zelm van Eldik-Kuneman, J.P.A.E. van, Amersfoortseweg 11, 7313 AA Apeldoorn

Correcties:
Bos, P.J., Robijnhorst 1, 2592 TP 's-Gravenhage belangstelling is: 5, 6, 11 en 18
Klinkhamer, E.M.R., Herataungastreet moet zijn: Heretaunga street

Ledenbestand:
na 8e opgave van wijziging 411
na 9e opgave van wijzinging 11
actuele leden per 6 augustus 1986: 422.

DE POLITIONELE ACTIES

Een symposium van de Stichting Maatschappij en Krijgsmacht 27 en 28 november a.s. in de Nieuwe Kerk te Den Haag

Op donderdag 27 en vrijdag 28 november 1986 organiseert de Stichting Maatschappij en Krijgsmacht een tweedaags symposium over de politionele acties in het voormalig Nederlands-Indië. Beide dagen vinden plaats in de Nieuwe Kerk aan het Spui te Den Haag. Deze politionele acties uit de jaren 1947 en 1948 worden geanalyseerd door een team van voornamelijk historici, samengebracht op initiatief van prof.dr. G. Teitler van het KIM, het Koninklijk Instituut voor de Marine.

De eerste dag - 27 november - onder voorzitterschap van dr. L.M.G. Jaquet, die tevens het openingswoord zal spreken, heeft een meer Nederlands/politiek karakter. Sprekers en onderwerpen:

1. Dr. P.F. Maas, *'Leger te gelde'*, financiële aspecten van de politionele acties.
2. Prof.dr. J.Th.M. Bank, Politieke besluitvorming en politieke zorg rond de strijdkrachten in Indië.
3. Drs. J.W.M. Schulten, Vrijwilligers en weigeraars: propaganda, voorlichting, thuisfront.
4. Mw.drs. P.M.H. Groen, *'Operatie Product'*, strategie en besluitvorming betreffende de eerste politionele actie.

De tweede dag - 28 november - onder voorzitterschap van dr. C.M. Schulten, heeft een meer Indonesisch/militair karakter. Sprekers en onderwerpen:

5. Prof.dr. J.A.A. van Doorn, De planters belegerd: de positie van de Europese planters tussen Nederlandse steun en Indonesisch verzet.
6. Dr. P.J. Drooglever, De samenstelling van de Indonesische strijdkrachten als onderhandelingsthema.
7. Drs. J.A. de Moor, Het Korps Speciale Troepen: tussen marechausseeformule en politionele actie.
8. Prof.dr. G. Teitler, Een vergeten strijd: zeepolitie, smokkel, inflatie.

Belangstellenden wordt verzocht zich vóór 10 november als deelnemer op te geven door het overmaken van *f* 60,- voor twee dagen (incl.

documentatiemap, koffie, thee en lunches) op het gironummer van de SMK, 47 95 13, onder vermelding van *'politionele acties'* en de naam van de deelnemer. Bij deelneming aan één van beide dagen is *f* 30,- verschuldigd. Bij overmaking s.v.o. duidelijk aangeven voor welke dag men betaalt. Studerenden kunnen korting krijgen (telefoon: 070-461259). Alle nadere informatie bij het bureau van de SMK, Bachmanstraat1 1, 2596 JA Den Haag.

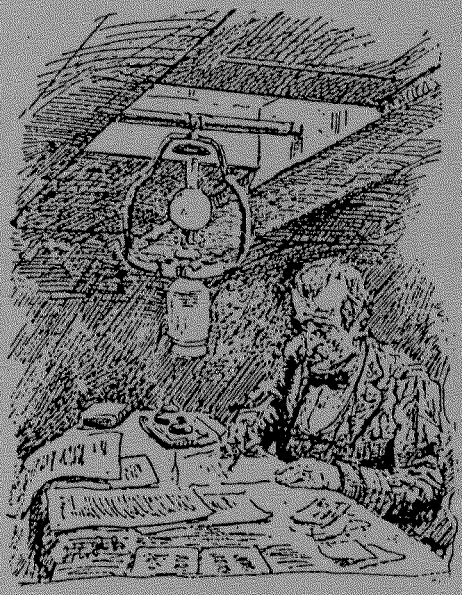

Illustratie van J. Hoynck van Papendrecht uit: 'Onze kleine wereld aan boord'.

De vijfde SMV-ruilbeurs voor militariaverzamelaars in 1986 wordt deze maal gehouden op **zaterdag 20 september** a.s. van 11.15 tot ± 16.30 uur in het Gemeenschapshuis, Viandenlaan 3 te Breda. Het Gemeenschapshuis is te bereiken vanaf het NS-station met de BBA-stadsbus lijn 3 richting Ginneken. Meerijden tot het eindpunt (1 zone), na het uitstappen is het dan nog ca. 250 meter lopen.
Alle leden van *'Mars et Historia'* en hun introducé(e)(s) zijn van harte welkom. Hebt U niets te ruilen? Kom dan toch, want er zijn ook handelaars aanwezig die militaria te koop aanbieden. Wij hopen op deze tweede Brabantse ruilbeurs dit jaar een nieuw ruilassortiment te kunnen aanbieden.
Voor nadere informatie, tafelhuur en expositie gelieve telefonisch contact op te nemen met ons lid de heer P. Vermeulen, telefoon: 02152-64469, uitsluitend in de avonduren.
Hierdoor vervalt onze ruilbeurs op de tweede zondag in september in Bussum!!

BOUTIQUE DE LA GRANDE ARMÉE

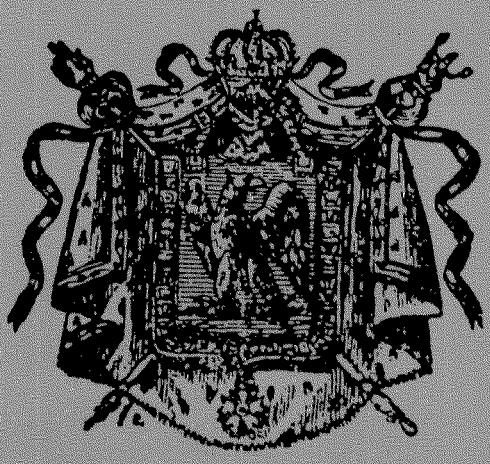

Het adres voor Historische Militaire en Civiele figuren, boeken, prenten, tijdschriften, wargame en alle verdere informatie op dit gebied.

geopend
Woensdag t/m Zaterdag
10.00 - 18.00 uur

W. C. J. EN I. S. SCHOPPEN
Willem de Zwijgerlaan 120
2582 EV Den Haag
Holland
Tel 070-541039

DE DONDERBUS

Inkoop Verkoop Ruil

Antieke wapens, Orden, Militaria, Uniformen, Uitrustingsstukken, Documentatie Eerste en Tweede Wereldoorlog. Aankopen van gehele verzamelingen.

Adres: Oostzeedijk beneden 231 A
3061 VW Rotterdam.
Geopend vrijdag 19-21 uur,
zaterdag 10-18 uur.
Telefoon: 010-4140267
01862-2338
3274 ZJ Blaaksedijk - NL

VERGEET U DE

ALGEMENE LEDENVERGADERING

op 25 oktober a.s. niet!